

LA ILUSTRACIO LLEVANTINA

REVISTA ARTISTICH-LITERARIA DE

CATALUNYA VALENCIA
MALLORCA Y ROSSELLO
ANY 1900

LA ILUSTRACIÓ LLEVANTINA

Revista desenal d'arts, ciencies, literatura y actualitats.

Comprén el mohiment intelectual y polítich del món
enter y, en particular, de Catalunya, Valencia,
Mallorca y Rosselló.

Está á l'altura de les millors Ilustracions extrangeres.

PREUS DE SUSCRIPCIÓ

ESPANYA

L'any 1900.	20	pessetes.
Número sol	0'75	'

EXTRANGER

Europa. — L'any 1900.	25	franchs.
Demés pahissos.	30	'
Número sol.	1	'

Redacció y Administració: Trafalgar, 9, principal, 1.ª — BARCELONA

SUMARI DEL NÚMERO 6

GRABATS: Valencia: Sanatori de Porta-Coeli. — El doctor Moliner, fundador del Sanatori (retrato). — † En Joseph Esquena y Mas (retrato). — Les festes de Mallorca en honor d'En Jeroni Rosselló: Palma, arribada dels representants y comissions (Fot. de Llompart); Manacor, don Anton Joseph Pont, Pbre., fundador y director de la Capella (retrato). — Don Jeroni Rosselló, reproducció del retrato col·locat á la galeria de mallorquins il·lustres (Fot. de Llompart). — Antiga fatxada de la Casa Comunal de Palma. — Grupo dels coristas de la Capella de Manacor (Fot. de P. Sansó). — Les autoritats y comissions dirigintse al domicili del senyor Rosselló. — Surtint de la festa. — Mitj-dia (quadro al oli de Joan Llimona). — Plat decoratiu de plata y esmalts representant la Pau, fet á la casa Masriera germans, dibuix de J. Masriera, baix-relleu de E. Arnau. — Pont y capella del Sant Crist de Balaguer (Fot. de J. Vintró). — Barcelona, escultura presentada al concurs pera'l monument al senyor Rius y Taullet (original de E. Arnau). — En la platja (dibuix de J. Pinós). — Art industrial: Lámpares fabricades á la casa Costa y Poncés. — Mapa comarcal de Catalunya, existent en el Col·legi de Sant Jordi. — Caricatures, per A. Utrillo.

TEXT: Notes valencianes, per Theodor Llorente. — Don Joseph Esquena, per J. Berga. — Les festes de Palma de Mallorca; la excursió á Manacor, per A. — Al insigne poeta y lullista Jeroni Rosselló (poesia), per Miquel Costa y Llobera, Pbre. — Don Jeroni Rosselló, per X. — Estudi sobre don Jeroni Rosselló (fragments), per Joan Alcover. — Als escriptors y artistes que han vengut á la festa d'En Jeroni Rosselló (poesia), per Jaume Pomar. — Revista politica d'Espanya, per J. Güell y Mercader. — Lo Corb y la Guilla (faula), per Carles Sabaté. — Una excursió á Mallorca (continuació), per B. R. B. — Art industrial. — Mapa comarcal de Catalunya. — La ensenyansa catalana, per F. Flos y Calcat. — Publicacions rebudes. — El Panadès en el sigle XIX. — Curiositats.

VALENCIA : SANATORI DE PORTA-CÆLI.

NOTES VALENCIANES

Parlém avuy de Porta Cœli. La vinguda del doctor Cortejarena, Director General de Sanitat, á qui encarregá'l Govern informació sobre'l Sanatori de tuberculosos, dona actualitat á este asunte.

Pera parlar de Porta-Cœli se ha de parlar del doctor Moliner, fundador y propagandista incansable de la nova institució. Este doctor, que ha fet sonar tant son nom per tota Espanya, es un catedrático de la Facultat de Medicina de Valencia, home de ciencia, respectable per lo seu saber. Però es, tot á l'hora, home també de sentiments exaltats, de molta espenta, y de imaginació fantástica, pot ser massa fantástica. En l'any 1897, quan aygüades y pedregades feren un desori en bona part d'esta provincia, el doctor Moliner era Rector de la Universitat, lo qual no l'impedia conservar aficions taurines de sa joventut, y ser molt amich dels toreros. Portat per son bon cor, ideá fer en la Plasa de Valencia una correguda extraordinaria á benefici dels damnificats, y com es gran somniador de maravelles y prodigis, volgué que vinguera á presidirla la Reyna Regent; inventá novetats pasmoses, discuti vivament ab tots los que duptaven ò combatien sos projectes, y tals coses feu y digué, que un ministre de mal humor, el comte de Xiquena, relevá á aquell Rector, perque, á son parer, comprometia la serietat de la classe. Moliner pro-

testá de tal modo contra aquella correcció, que alguns cregueran pararia en les gabies.

Passá la nuvolada y s'aquietá'l filantròpich doctor; però arrelantse més en son cor y en son esperit la idea humanitaria. Quan comensaren á vindre los soldats repatriats d'Ultramar, el doctor Moliner, al front de la Creu Roja de Valencia, els prestá grans serveys. S'apiadá llavors dels molts que venien malalts del pit, á morir, jovers encara, en la patria que anyoraven, y pensá quán bo seria retornarlos les perdudes forces en llochs apropiats á la seva malaltia. Pensarho y ferho tot va ser hù.

En el sigle XIII, arrán de la Reconquesta, lo bisbe Andréu d'Albalat y el capitol de Valencia fundaren una cartuja, que fou la tercera d'Espanya, prenent exemple de la de *Scala-Dei*, en Catalunya. La establiren en una agradosa vall oberta en les montanyes que encerclen la planura valenciana, entre tramontana y ponent. En mitj de extensos pinars, que li donaven ses flayres sanitoses, resguardada dels vents crus del invern, gotjava aquell monestir, que arrivá á ser famós y rich, un clima tan delitós com saludable. Allí trobá'l doctor Moliner la situació millor pera son projectat Sanatori, y sens més ni més, llogá'l edifici, propietat ara d'un particular, y demanant ajuda á les primeres autori-

tats, a les persones més distinguides y als periòdichs de València, constituí un consell d'administració del nou establiment. consell que celebrà la primera junta el dia 1.er de desembre de 1898, en lo Palau arquebisbal, baix la presidència del Prelat.

No més faltava una cosa: els dinés. Pera'l fantasiador Moliner això era lo més fàcil d'arreglar: lo pensament era tan gran y tan bo, que tots obríen la bossa. No's tractava ronegament de salvar de la

EL DOCTOR MOLINER,
fundador del Sanatori de Porta-Cœli.

mort als infelissos soldats que per la patria havien perduda la salut, sinó a tots los tuberculosos pobres, traentlos del treballós taller y la fàbrica mal-sana, per' alimentarlos bé y ferlos respirar l'ayre regenerador de Porta-Cœli. Per' aquesta propaganda ¿faltava un apòstol? Allí estava ell, dispost a deixarho tot, sa parroquia de metje acreditat,

sos estudis, sa càtedra, ses diversions, tot lo que ocupava sa vida, pera consagrar-se, en cos y ànima, a la realisació del seu ensomni.

Y aixis ho va fer, y está fentho. A tots se dirigí: als richs y als pobres, als grans y als menuts. Aquells no l'atengueren tant com èstos. No per desconèixer la excel·lencia de la obra caritativa, sinó per creure que'l bon doctor se forjava ilusions, per sa mania de fer les coses massa en gran. Los pobres, com havien de ser los afavorits, eren més creyents. Pera la classe obrera, Moliner apareixia com un redemptor. Se obrigué entre'ls trevalladors la *Suscrició del cèntim* (un cèntim a la semana pagat al cobrar el jornal) y tanta acullida tingué, que aplegaren a contarse catorze mil suscritors.

Moliner dugué sa propaganda fora de València. Aná a Madrit, portant darrera als estudiants de la Universitat, molt afectes a son catedràtich y ex-rector, y comensant per lo Palau Real, acaptaren per totes bandes, toçant la guitarra y la bandurria, y alternant les cançons de les *albades* ab los eloqüents discursos del Doctor. Aixis guanyá este donatiu, oferiments y simpaties, entre elles la valiosíssima de la mateixa Reyna, que es avuy la defensora més entusiasta del Sanatori de Porta-Cœli. Per Real Orde de 21 de febrer de 1899, lo posá baix

la protecció del rey don Alfonso XIII, y se ordena que les corporacions tècniques y populars de València informaran sobre'ls mitjos de transformar-lo en Sanatori Nacional.

Los primers recursos obtinguts se gastaren en apanyar la carretera de Bétera a Porta-Cœli (de València a Bétera hi ha camí de ferro) y en acomodar l'antich monastir pera'ls malalts. Els setze primers entraren en aquella casa'l dia 15 de juliol darrer, celebrant-se ab modesta solemnitat la inauguració del Sanatori. Ara hi ha lloch pera cuarenta sis, y sempre está plè. El tracte que se dona als pobres tisichs no pot ser millor: Porta-Cœli no sembla un hospici: té l'aspecte de una bona casa de salut: les cambres pareixen de *hotel*; la taula de *restaurant*. L'assistència mèdica es completa y esmeradíssima; la vida que fan los hostes perfectament higiènica y descansada. No es estrany, puix, que ploguen per totes bandes los memorials pera l'admissió en lo benèfich Sanatori.

Però tot això es molt costós, y els actuals ingressos son insuficients. En el Congrés, alguns diputats presentaren una proposició de lley, demanant que'l Estat cedira al Sanatori de Porta Cœli les montanyes, cobertes de pinars, que foren de la Cartuxa, y a més una subvenció de cinch millons de pessetes. Però ¿permet eixes donacions, en aquests moments, l'hisenda espanyola? Moliner creu que sí; però els ministres creuen que nó. En consell celebrat el dia 3 de mars, resolgueren negarla. ¡Caigué a terra l'ensomni magnífich del Doctor! Li restava, empero, una esperança: el favor de la Reyna. Pregá l'augusta senyora a sos consellers que feren per els pobres tuberculosos tot lo que se poguera, y decretaren ells que vinguera a València el Director general de Sanitat pera estudiar sobre'l terreno'l projecte é informar sobre la possibilitat y conveniencia de realisar-lo.

Y en això estèm: el doctor Cortejarena ha vingut y ha visitat a Porta-Cœli. Lo que informarà no ho sabèm; lo que sabèm es que, al vore aquella obra de misericordia santa, l'isqueren les llàgrimes als ulls. Portarla avant en la extensió que desitja y fantaseja'l doctor Moliner, no será possible; deixar-la caure a terra, seria molt trist y molt cruel. Fassa cadascún lo que puga, y quede a aquell entusiasta y exultat doctor la gloria de haver mamprès una obra, a la que no se li posa més tatxa que la de ser un hermós somni de la caritat.

THEODOR LLORENTE

Aquestes *Notes valencianes* debíen publicarse en el número anterior de LA ILUSTRACIÓ LLEVANTINA, però no arribaren a temps. Ara podèm afegir que'l Dr. Cortejarena ha donat ja son informe, enaltint molt la obra del Dr. Moliner y les condicions de Porta-Cœli pera *Sanatori de tuberculosos*, y aconsellant la creació d'establiments com este en distints punts d'Espanya, destinantlos part dels recursos que's consagran als Hospitals. La protecció que'l Govern otorgue als dits Sanatoris, dependrà dels dinés que tinga disponibles.

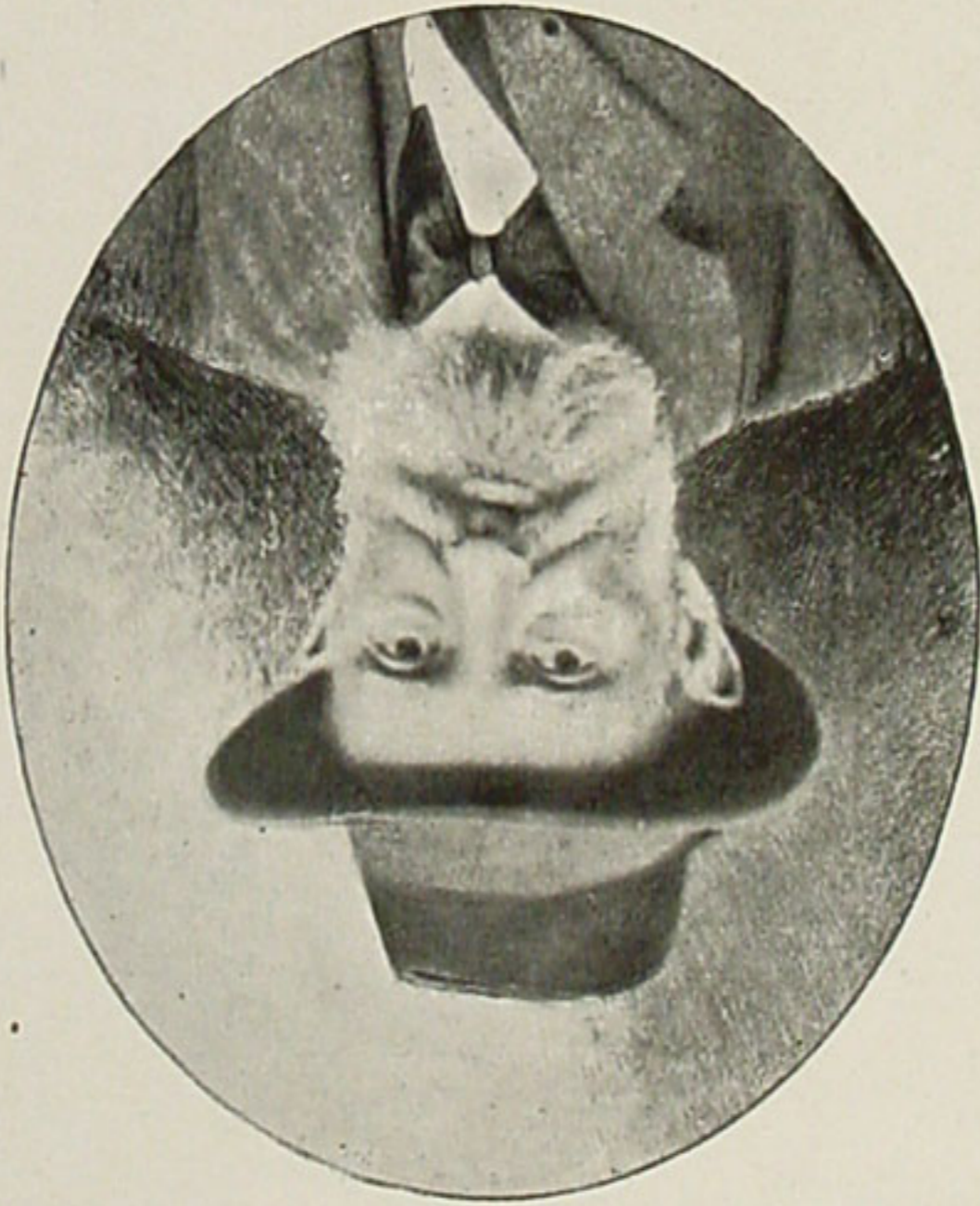
Acaba de baixar al sepulcre un dels més entusiastes defensors de la causa catalanista. Don Joseph Esquena no deixa may de propagar las santas ideas que ns han de conduhir a la salvació de nostra patria, ni en mitj de sas inombrables ocupacions. Dedicat a la fabricació durant casi tota sa vida veje terminat lo grandios edifici, lo més sòlit y arquitectònic, lo que supera a tots los demés del poble de Sant Joan las Fonts, no sols per las bonas condicions y severitat, sino per bellesa, dexant apart com se so-

posa, la admirable iglesia parroquial.

Lo projecte de aquesta fabrica que resumeix tota sa vida y sa constancia infadigables fer per ell mateix. Alguna volta al parlar d'aquell edifici quals parets no se semblan en res a la majoria de las fabricas de Sant Joan las Fonts, li sentirem a dir que l'havia fet pels altres, y que per consegüent, volia que dures y que en las reparacions no hi tinguessin de gastar gayre. Això sol ja demostra un temperament ben distint del de molts fabricants qual egoisme's con-

creta a construhir un edifici que pugate-

rir aproximadament una durada tan llarga com sa vida. Aquesta disposició d'esperit ja demostra quan vament, a Olot fou un dels primers que ab lo mayanay Vayreda comensaren la propaganda de nostres ideals, lluytant ab tota mena d'obstacles y, lo que es pitjor, ab la indiferencia, la burla sarcasgradats del centralisme. Seria massa llarch citar los inombrables treballs que porta a cap, y en que figura com a president ó comissionat per molts actes de propaganda. Lo darrer meeting que's celebrà a Olot lo dia 29 de janer proxím passat, que donà y está donant resultats extraordinaris, fou promogut per ell, y ara que ja no's tem representar un paper ridicol organisant eixas manifestacions, ara que ls ridicols y bescantats son jals pochos polítics y farsants que no hi piencen part,

† EN JOSEPH ESQUENA Y MAS.

ara que ja comensava a veure molts resultats de sa propaganda, ara Deu se ha servit cridarlo pels seus designis inescrutables. No es aquest espay a propòsit pera fer una biografia del nostre amic; com a fabricant inteligent y honorat lo coneixia tothom en la comarca olotina, com a catalanista tampoch donariam idea de sa personalitat y de lo que valia en curtas rallas; factem constar, unicament, que possehia una condició forsa rara y que molts enviejarian, y era la de tenir trassa especial y simpatia per infiltrar al jovent l'amor a Catalunya.

No's desanimava may per més contrarietats y persecucions que vinguessin, y, sense traure cap mèrit als catalanistas d'Olot que n' tenen molt, s'ha de confessar que ls joves de dita vila que han emprès ab tan acert la propaganda catalanista pels pobles de la comarca, a n'ell deuen aquesta iniciativa. Ell los entusiasta y persuadís que s'havia de predicar lo non evangelium per las plassas públicas, ubi et ubi oportune et in oportune, y ho logrà fent los comprometre en lo separ del últim meeting, cridant als que volguessen seguirlo, qu'ell se posava al cap. Se aissaren tois los joves que's creguren ab condicions per parlar en públich, y als pochos dias un acte importantíssim vingué a ser lo principi de la obra que no ha pogut veure don Joseph Esquena, una reunio catalanista a Sant Esteve de Bas, en lo poble d'hont era fill, hon debutaren los novells apòstols que han de convertir la gran comarca olotina y traurerla del embroument en que la té estacada la politica y l'caciquisme.

Aquests actes continuan y continuaran y se repectiran en molts pobles, y pujan ja nous apòstols que ajudaran als actuals en la missió difícil de catalanisar un país que altre temps, cent anys ençera, era un model de bons patricis, y avuy es model de llamenquisme, de lupinadas, de disbauzas polítiques las més asquerosas y d'un rebaixament moral

que no lliga ab la cultura que predica'l catalanisme. Això devia venir un dia ó altre, però sense un entusiasta com En Joseph Espuena, encara hauriam tardat alguns anys á veurerho.

Bon exemple'ns ha deixat y son recort deu animarnos á seguir pel camí de la regeneració de Ca-

talunya sense contar lo número dels que'ns segueixen. Siem catalans de soca y arrel com don Joseph Esquena, y al pregar á Deu que haja acullit sa ànima, plorèm ab sa familia la pèrdua del distingit compatrici.

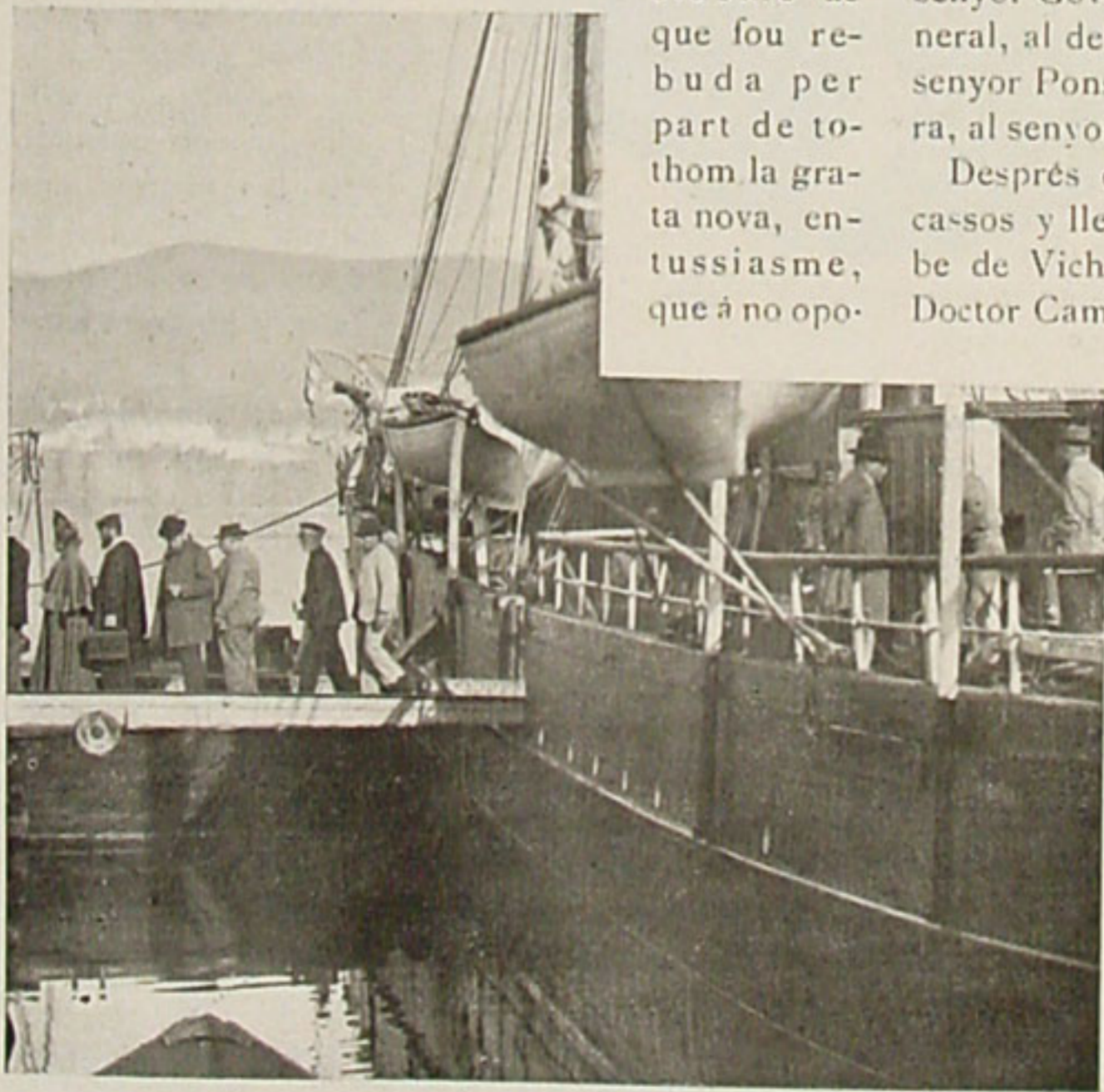
J. BERGA

LES FESTES DE PALMA DE MALLORCA

Per l'abril, y quan la naturalesa sembla deixon-dirse del ensopiment propi dels mesos d'hivern, afalaga de veras una excursioneta á la encantadora ciutat de Palma, á la simpática capital de la illa de Mallorca, á la *Roqueta*, que tants recorts desperta als bons catalans qu'estiman á la seva patria, y esmentan ab joya ses glorioses tradicions. Però aumenta els atractius d'aquest viatge y fa més simpática la visita als mallorquins l'objecte que á nosaltres nos feu embarcar en el *Bellver*, ja que á lo pintoresch del país, y á la afabilitat dels seus fills, deviam afegirhi la satisfacció que causa l'assistencia á un acte de justicia que honra en gran manera al poble que sab realisarho, y aquesta vegada nos portava á l'Illa el desitj de contribuir al esplendor del hermós acte de declarar fill il·lustre de Mallorca al poeta y bibliòfil don Jeroni Rosselló.

Y que aquest era un acte de justicia y que estava encarnat ab tots els pobles de rassa catalana l'acort pres per l'Ajuntament de Palma el dia 29 de novembre últim, ho prova més que altra cosa l'entusiasme ab

que fou rebuda per part de tothom la grata nova, entusiasme, que á no opo-

(Fot. de Llompart.)

PALMA DE MALLORCA: ARRIBADA DELS REPRESENTANTS Y COMISSIONS.

sarshi obstacles esdevinguts á última hora, hauria convertit la tal festa en un dels fets més importants, y potser el de més trascendencia que haurian realisat els mallorquins, durant aquest sigle que s'acaba.

Més no ha sigut aixís, y de mica en mica se ha anat reduhint la cosa, de tal manera que va quedar convertida en un més dels actes de carácter oficial que solen celebrar les entitats de govern de la Espanya del sigle XIX, aixuts, enterchs y sense la sava que hi empelta el poble quan aquest hi pren part espontanea y directament.

No per això deixá de ser en son fondo una festa sentidissima, la realisada el dia 23 del corrent en el saló d'actes de la *Sala* de Palma. El gran saló, cobertes ses parets pels retratos dels numerosos mallorquins que han merescut del Ajuntament de Palma l'honra de ser colocats en sa nutrida galeria, presentava un hermosissim cop de vista.

La presidencia era ocupada per l'ill·lustrissim Senyor Bisbe d'aquella Séu; tenint á sos costats al senyor Governador, al representant del Capitá General, al delegat d'Hisenda, al cronista de Mallorca senyor Pons, al eximi poeta senyor Costa y Llobera, al senyor Alcalde de la ciutat y al senyor Maura.

Després de les formalitats de rúbrica en tals cassos y llegides les adhesions dels senyors Bisbe de Vich, Durán y Bas y general Weyler, el Doctor Campins declará fill il·lustre de Mallorca á

don Jeroni Rosselló, disposant que's descubris son retrato, que fou saludat ab forts aplaudiments. Allavors don Rafel Alvarez Sereix, governador de Palma, llegí el saludo dirigit á la ciutat per l'escriptor catalá En Victor Balaguer, com aixís mateix el prebere mallorqui senyor Costa y Llobera, en mitj d'un esclat de aplausos. s'alsá pera donar á conèixer l'hermós sonet que, gracies á la galanteria de son autor, podèm avuy oferir á nostres ben volguts llegidors.

L'estudi del senyor Rosselló, que va llegir després el distingit escriptor mallorqui don Joan Alcover, y del que reproduim variats fragments, es una joya de valua que hon-

rà moltíssim al seu autor y que fou aplaudit estrepitosament.

L'Alcalde, senyor Rosselló, donà les gracies als assistents, especialment á les senyores y als valencians y catalans que havian correspost al convit de la corporació que tan dignament presideix, y, per últim, el Senyor Bisbe, en llengua mallorquina, clogué la sessió, ressonant per la sala nutrits y llarchs picaments de mans.

Després les autoritats, corporacions y representants oficials passaren al domicili de don Jeroni Rosselló, ahont li fou entregat per don Claudi Planas y Font l'obsequi ab que'l Consistori dels Jochs Florals de Barcelona s'associá á tan simpática festa.

LA EXCURSIÓ A MANACOR

Entre'ls variats obsequis ab que forem distingits els valencians y catalans que acudirem á Palma ab motiu d'aquestes festes, hi figura en primer terme l'anada á la vila de Manacor y la visita á les coves del *Pirata* y del llach *Victoria*.

Fou un viatge del que guardarem grat recort, puig ademés de la hermosura del pahisatge y de les coves y de la amenitat que sapigueren donarli nostres particulars amichs senyors Rosselló, alcalde de Palma, Noguera, distingit músich mallorquí, Homar y altres, ens doná ocasió pera conèixer personalment al infatigable director de la *Capella de Manacor*, don Anton Joseph Pont, Pbre. y á les principals personalitats de aquella població.

La *Capella de Manacor*, que tant contribueix al desvetllament dels fills d'aquella terra, fou fundada l'any 1897, y constituïda oficialment aquest mateix any, contant ja més de cent coristas, als que llur director, ab una paciència gran, ensenya de música, sent que interpretin divinament les difícils composicions de música relligiosa de *Victoria* y *Palestrina*, com tinguérem ocasió de sentir en la vetllada que en obsequi dels forasters organisaren en son propi local, y en quina segona part nos regalaren ab hermosíssimes cançons populars catalanes de *Morera*, *Vives* y *Millet*, alternades ab algunes de mallorquines no menys inspirades del amich senyor *Noguera*.

Forman actualment la Junta directiva de la *Capella*, els honorables senyors don Faust Puerto; don Joseph Escalera, Pbre.; don Joan Bartomeu Bosch; don Andreu Parera; don Joan Amer; don Joan Giner; don Mateu Bonet; don Joan Parera; don Joseph Forteza; don Joan Bissellat y don Antoni Bitlloch.

També tinguérem ocasió de visitar el museu de prehistoria local que posseheix el distingit fill de Manacor don Joan Amer, del que pensèm ocupar-nos un altre dia, si Deu vol.

A tots els esmentats senyors, á les autoritats de Palma y demés individus que formavan la comis-

DON ANTON JOSEPH PONT, PBRE.,
fundador y director de la Capella de Manacor.

sió de festes y á nostres amichs particulars, donèm les gracies per les moltes atencions y obsequis ab que brodaren la nostra curta visita á la Illa daurada.

A.

AL INSIGNE POETA Y LULLISTA

JERONI ROSSELLÓ

Mestre en Gay Saber.

Entrau ja dins l'altíssim *Castell de l'Harmonia* (1)
vos qui pel món cullíreu la flor del ideal...
No haureu de rompre llances, que'os obren ja'l portal
los set cavallers nobles qui'l guardan nit y día.

Les set gayer donzelles d'eterna galanía
vos tenen preparada la vesta d'inmortal,
y se disposa á darvos son rich anell nupcial
la Reyna qu'entre somnis ja'l cor vos abellía.

« ¡Honra al cantor qui duya les fresques halenades
del Nort, sobre les rimes d'Iberia enmustiades! »
diu l'estol de poetes, qu'afable vos acull.

Y exint allá, ab la púrpura suprema del martiri,
ab la nevada barba flayrosa com á liri,
¡Es mon heralt: honraulo! — s'esclama Ramon Lull.

MIQUEL COSTA Y LLOBERA, PBRE.

(1) Alusió á la poesia alegòrica *Lo Castell de l'Harmonia*, ab la que don Jeroni Rosselló guanyá la *flor natural* en los Jochs Florals de Barcelona l'any 1862.

(Fot. de Llompart.)

DON JERONI ROSSELLÓ

Reproducció del retrato pintat per don Ricart Ankerman, col·locat lo dia 23 del corrent en la galeria de mallorquins il·lustres de Palma.

Les festes que acaban de celebrar-se a Palma, ab ocasió d'aumentar la galeria de mallorquins il·lustres ab el retrato del inspirat poeta En Jeroni Rosselló, han fet revivre'l recort d'aquells temps en que la veu encara feble dels poetas de la renaixensa catalana fou reforsada pels ecos d'altres veus vingudes de les platjes mallorquines.

Els noms venerables dels Forteza, Aguiló, Rosselló y algùn altre, que tan bé compregueren el nou ideal que animava als poetas catalans en els primers anys de la restauració dels Jochs florals de Barcelona, son mereixedors d'eterna recordansa pera tots els bons fills de la gran Patria catalana.

Don Jeroni Rosselló nasqué a Palma el dia 31 de jàner de 1827. Foren sos pares don Jaume Rosselló y na Maria Cayetana Ribera. Estudiá Filosofia en l'Institut Balear y després Jurisprudencia a Barcelona, en quina Universitat prengué'l títol d'Advocat l'any 1850.

Tot estudiant, conreua ses innates aficions literaries: a divuyt anys publicá algunes composicions en els periòdichs de Palma, essent el primer poeta llorejat en el Certámen que celebrá l'Academia de Ciencies y Lletres de Mallorca, ab motiu de l'anada a aquelles Illes de la Reyna Isabel II. L'any 1853, doná a llum son primer volum de poesies castellanés *Hojas y flores*, que consta de 500 pàgines. Més tart, se revelá com escriptor bibliófil lullista, ab la publicació de les *Obras rimadas de Raimundo Lulio*, mentres escrivia una extensa monografia ab el títol de *Bibliografia luliana*, que comprén 267 articles; aquesta obra li valgué ésser nomenat Soci de la Real Academia de la Historia.

Seguint ab gran dalé sos estudis de la historia y la llengua mallorquines, publicá *Lo Joglar de Mallorca*, colecció de romanços escrits en catalá antich, aixís com *Baladas*, algunes de les que aparegueren a Madrid en 1855 ab el títol de *Ecos del Septentrion*,

cobert ab el pseudònim *Lo Cançoner de Miramar* (com en Rubió y Ors vint anys enrera s'havia anomenat *Lo Gayter del Llobregat*) guanyà, l'any 1862, l'honrós lloch de *Mestre en Gay Saber* en els Jochs florals de Barcelona, per haver obtingut en dit any y l'anterior els tres premis ordinaris. Fou el primer poeta mallorquí que aytal distinció alcansà, y'l segón entre tots desde la restauració de tan noble festa, ja que don Victor Balaguer fou proclamat en 1861.

Darrerament havia emprès la publicació de les obres del insigne Ramón Llull, editantles bellament, després d'investigar y cotejar, esclarir y comentar nombrosos *còdices* que durant tota sa vida

pogué haver per'aquest objecte. Son desitj era alzar aquest monument al gran Philosoph del segle XIII, però apar que la Providencia disposá que no sia ell qui dugui á terme aquella nobilissima tasca. Ab tot, á n'en Jeroni Rosselló deu Mallorca l'haver posat els fonaments de la *Biblioteca luliana*, actualment en curs de publicació, mentres son illustre iniciador contempla, abatut pel pes dels anys y dels sofriments corporals, les manifestacions de respecte y admiració que á sa preclara inteligencia y á son talent elevadissim tributa la patria mallorquina, la terra á la que consagrà'l poeta tots els jorns millors de sa existencia ben aprofitada.

X.

ESTUDI SOBRE DON JERONI ROSSELLÓ

(FRAGMENTS.)

L'honorable Ajuntament d'aquesta ciutat, al declarar *fill illustrat* de Mallorca á don Jeroni Rosselló, y confiarme l'interpretació rahonada dels motius qui justifiquen semblant acort, va recomenarme també l'us de la llengua materna pel compliment de son encàrrech. Aquesta senzilla indicació me situa de ple en lo cor del assumpto, estalviantme consideracions preliminars, puix vol dir que'l Consistori creu y entén com jo mateix y dona per cosa judicada: 1. Qu'en Jeroni Rosselló té dret á la llum, abans que tot com home de lletres, y no cabria dins l'oportunitat de l'hora present l'inventari d'altres mèrits, en que sian prou estimables y nombrosos per decorar una figura distingida. 2. Que la personalitat d'en Jeroni Rosselló, essencialment regional, está lligada ab la restauració de la llengua y la literatura patrias.

Per altra part, guaytant á dins sa vida y fullejant la seua obra, trobarém confirmat aquest doble concepte del literat y el patrici confosos al calor d'un sentiment qu'escalfa y ungeix totes les págines de la biografia del Mestre.

A l'edat en que la propensió del home al estat lliure se manifesta ab més violencia y tota reglamentació vol aborrire com una tirania, com un lligám qui deixa senyes doloroses en la tendró d'una ala qui s'espolsa, ja se distingia per l'amor al estudi, per l'espontania y dolça sumissió del pensament, madur avans d'hora, á la disciplina de l'escola y per aficions, impropies de l'infantesa, á lo qu'are anomenariam *folklorisme popular*,

primerenques mostres de l'esperit investigador y el delicat temperament artistic. Dues vulgaritats, l'una enfront de l'altra, tenen els seus motllos per comensar la biografia del home notable. Segons l'una, es de rúbrica suposar que va seguir ab gran aplicació y lluhiment els seus estudis; segons l'altra, més simpática á la generalitat perque s'ajusta als antecedents del major nombre, l'home destinat á fer soroll no guanyá bones notes á l'aula, per allò de que'l poltro de sang sol ésser esquerp y no's deixa junyir fàcilment. Es á dir, l'hipòtessis *burguesa* y l'hipòtessis *bohemia*. Les dues son viciosas, está clar, perque la veritat ha d'expressarse tal com es;

ANTIGA FATXADA DE LA CASA COMUNAL DE PALMA.

(Fot. P. Sunyer)

MALLORCA: ELS CORISTAS DE LA CAPELLA DE MANACOR.

mes, francament, si'm poseu à triar, en los principis d'una vida intel·lectual digna d'èsser imitada, jo preferesch trobarme ab lo que's diu un jove aprofitat, aixis, prosaicament, segons la norma qu'he anomenat burguesa. Fins diré que'l mal estudiant no es fàcil qu'arribi un jorn à ésser estudiat, encara que les seues llums naturals el cridessin à serho. No es possible comensar à flor de terra les filades per l'edifici d'una sòlida reputació intel·lectual. La juventut perduda jamay se rescabala, perque les costes amunt y les asprors del comensament demanan l'agilitat, el calor y l'alé juvenivols. N'hi ha (cualcùn en conech) qui passen hores tristes pensant en la dissipació del mati de la vida, batega en lo seu interior y'ls dona torment y febre qualque cosa qui vol esclatar, mes no tenen prou forces per donarli realitat visible, perque'ls manca l'aprenentatge, y es massa tart per ferlo, y morirán ab la recansa de portarsen à la tomba una llevor qui no ha pogut florir per falta del conreu y la preparació necessaria.

Per això avuy que som aquí per honrar à un compatrici, havem de tenir vera satisfacció de poder presentarlo com exemple à las generacions qui pujen, no sols per lo molt y bo qu'haje cullit,

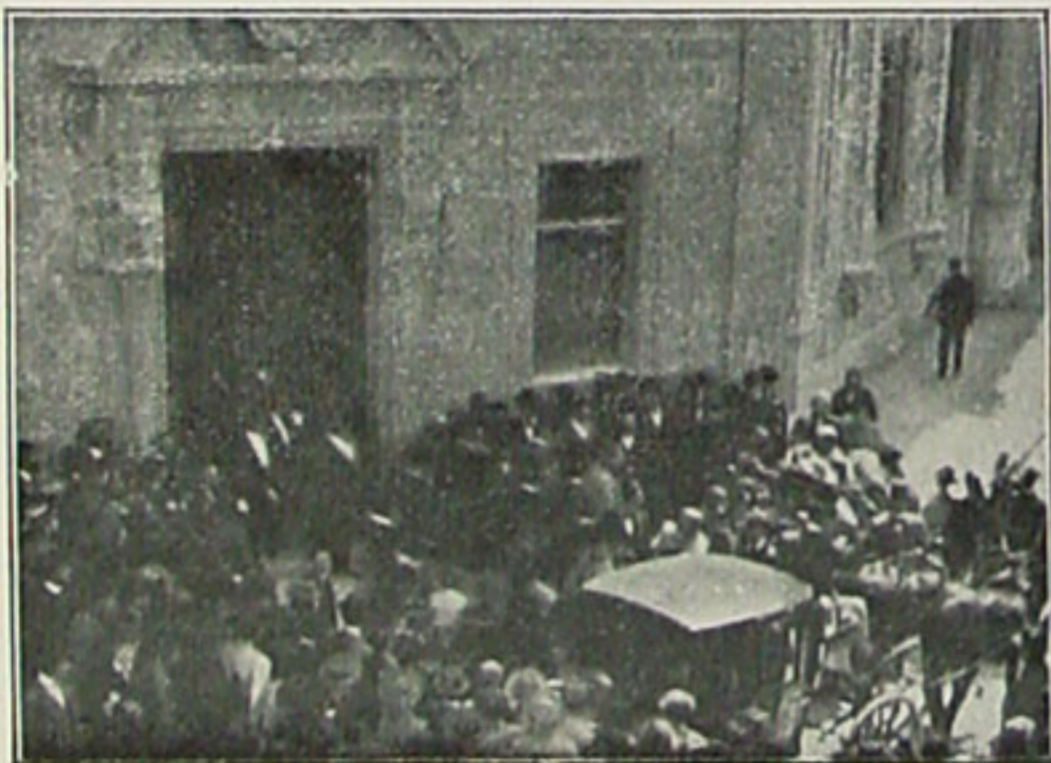
sinó per lo molt y be que va llaurar quant era hora.

La seua diligencia, filla de la fonda y vera passió per les lletres en totes ses manifestacions, inclús aquelles qui no enlluernen les multituds profanes ni afalagan l'amor propi del jovent, va fer d'en Jeroni Rosselló un dels rarissims exemplars, dins la joventut literaria del nostre pais, qui saben agermanar els pacients estudis d'erudició ab el lliure voleteig de la fantasia. L'afició literaria sol ésser per molts una de tantes aficions mundanes, un jardí sense reixa ahont la vanitat peresosa, sense més esforços qu'allargar la mà, pot cullirhi les gardenies pera guarnirse les solapes. L'invasió dels intrusos qui malmeten les arts es més nombrosa en l'art literaria, per lo meteix que no la defensa com à les altres la necessitat d'una especial preparació tècnica; y abundan els bergantells qui se llansan à escriure en vers ó prosa perque'ls del ofici no están agremiats y ningú'ls demana el certificat de suficiencia. Y així va la cosa. La poca nutrició intel·lectual es una de les causes del apagament de la literatura espanyola.

Clar exemple contra aquesta buidor y aquesta lleugeresa son els principis de la carrera literaria

d'en Jeroni Rosselló. Sense renunciar a ésser jove, ni a les galanies y efusions espirituals propies de la juvenesa, al mateix temps que deixava rajar la seua vena de poeta, escorcollava els còdices lulians, atresorava coneixements filològichs, y abans de sonar el crit de renaixensa, fou dels primers qui sentiren bategar sordament lo seu cor en consonancia ab l'esperit de la nacionalitat històrica, esborrada y confusa en la memoria del poble, fou dels primers qu'obehiren a la veu de la sang; estudiant tronch avall l'arbre gentilici de la nostra rassa, cremantse les celles en los arxius y les biblioteques, no com aquell qui se somet resignadament a la necessitat d'instruirse, sinó ab l'avaricia, ab l'afecte calent y piadós del qui desenterra els tresors d'un patrimoni familiar.

Laboriositat que may será prou pels qui sabem qu'eran hores robades al descans les qu'en Jeroni Rosselló podia consagrar a sos treballs històrichs y literaris, treballs qui representan pel qui ha de guanyarse la subsistència expremet gota a gota son cervell damunt el paper sellat, una resta de les fonts de benestar material y tal volta un acursament de la vida. No hi ha carrera més incompatible que la d'advocat ab tota devoció que demani esforços d'intel·ligència. Encara que la majoria de negocis somesos a la direcció del juriconsult sian d'entitat subalterna, exigeixen la mateixa curolla, activitat y vigilancia, gasten el mateix combustible que'ls problemes verament facultatius. Els duptes a resoldre, els esculls a salvar, les armes a escullir en lo magatzem de ferro vell de la legislació, la complicada estrategia de la curia, les sorpreses casuístiques de la realitat no endevinada per la llei escrita, l'amargor de les derrotes inesperades... tot això fa que l'enteniment del advocat sia com un vaixell qui sempre fuma, ab les calderes enceses, sense fermar l'amarra un sol jorn en la platja d'un repós absolut. Y si encara, un advocat de tanta parroquia como era en Jeroni Rosselló, quan deixa la feixuga càrrega dels processos, té volun-

PALMA DE MALLORCA: LES AUTORITATS Y COMISSIONS DIRIGINTSE AL DOMICILI DEL SENYOR ROSSELLÓ.

PALMA DE MALLORCA: SORTINT DE LA FESTA.

tat, energia, passió per entregarse en cos y ànima a la febre de fondes especulacions, com qui surt d'una mina y s'esfonza dins un altra sense haver dessuat, digaume si no suposará una vocació de les més ardents y admirables aquest doble consum del oli de la vida.

.....

 En Jeroni Rosselló fou desde l'adolescència patje y *cavalier servente* de la gloria luliana, pelegrí de l'immensa boscuria, apenes explorada, qui va brostar del pensament d'en Lull.

Fruit de ses primeres investigacions fou la *Biblioteca luliana*, estudi bibliogràfic, destinat a la Biblioteca nacional, y rebut ab grans alabances, qui va donar al senyor Amador de los Rios no poca sustancia per la seua historia de la literatura espanyola, segons observació de persones competents, y valgué al jove Rosselló l'esser declarat ab l'aptitut que exigia el Real Decret de 8 de maig de 1859 per obtenir places de gracia en lo servici de les biblioteques públiques. «El senyor Rosselló (diu el citat historiador crítich de la literatura espanyola) restitueix a n'en Lull moltes obres de que sens motiu el despullavan, y'l descarrega de la responsabilitat d'haverne escrit altres que l'hi eran atribuïdes sens fonament. No creim que s'haja dit sobre'l particular la darrera paraula, però es, si, dever nostre manifestar que'l senyor Rosselló ha fet, per un y l'altre concepte, un gran servici a les lletres patries, essent lo seu exemple altament digne d'esser imitat per tots cuants s'interessen en son conreu.»

A la diligencia del fervorós devot d'en Ramón Lull, se deu també la publicació per primera volta, l'any 1859, de ses *Obras rimadas*, en catalá provençal, acompanyades d'una complerta biografia, ilustracions expositives y crítiques y un glossari de mots anticuats. En tot y ésser escorrims de la vena d'en Lull, més poeta en certs llibres en prosa qu'en ses composicions en vers, dictades casi totes per la

devoció humil y solitaria ò escrites com auxiliars de la propaganda apostòlica, ab absolut desprendiment de tota finalitat artística, les obres rimades ofereixen, dins l'aspror de la forma, pel qui sab escloveyarles, més aliment poètic del que podria creure una crítica superficial y llaminera, y sobre tot, ofereixen documents preciosos per la coneixensa íntima del autor y son caràcter. Provan una vegada més que'l náutich, l'orientalista, el quimich, el botànich, el matemàtic, el metafísich, el teòlech, el poeta, grans com eran, estavan al servici del missioner, y'ls llibres eran baules d'una immensa cadena d'arguments per endursen á remolch totes les forces de la cristiandat á la conquesta del ideal que predicava. En Jeroni Rosselló condueix al lector de son aplech, com amable *cicerone*, y li mostra les reliquies una per una, y senyala ab simpàtic apassionament casi be filial els passatjes de més valua, y posa la mà demunt els polsos hont sembla encara que s'hi senti bategar la sang ardent destinada al martiri.

Mes no s'aturava aquí l'ambició del coleccionista, considerat ab justicia com l'encarnació del lulisme en la nostra illa. El pla senyat era vastíssim, y el sol propòsit de realisar-lo, prova de coratje. Publicar tots els textos originals d'en Ramón Lull, empresa que no podia durse á terme sense juntarse l'ull d'àguila del crítich experimentat y la constancia del benedicti. Ab gran aplaudiment dels centres de cultura l'havia anunciat y comensat en Jeroni Rosselló, quan el va interrompre sobtada malaltia qu'encara dura per desgracia. Allá'l teniu al venerable escriptor, assegut á la cadira, darrera els vidres, mirant ab ullada freda el recó de cel y montanyes qui guaytan al enfront, els dies qui s'enfosqueixen y s'aclucan, les estacions que rodan, indiferent á la vida qui'l rodeja, com estatua de la passivitat resignada y contemplativa. Però portau-li una sola nota del seu món predilecte, parlau-li d'art ó de literatura, y'l veureu de sopte retornar á la vida y escalfarse ab la revivalla del entusiasme íntim.

¡Quin eco d'admiració y simpatia haurá despertat en son cor la ressonancia del curs de conferencies qu'en Marcell Menéndez y Pelayo, príncep de la crítica espanyola, va consagrar al estudi d'en Lull, per cert sense mereixe ni siquiera els comentaris que concedeix la premsa de gran circulació á qualsevol esvort del *chulapisme*, qu'invadeix els escenaris. Jo crech interpretar els sentiments d'en Jeroni Rosselló, del respectable concurs qui m'ascolta y de tota Mallorca, aprofitant aquesta hora solemnia per'enviar un homenatge d'agraïment y d'afecte al «gran regionalista de totes les regions espanyoles» (així l'anomena el senyor Torres y Bages) qu'ha volgut y ha sapigut ésser tan mallor-

qui com el primer, enamorantse del asunto qui més d'aprop ens toca, bevent els alens á la figura capdal de la nostra historia y vessant torrents de llum entre les boires esqueixades qui l'enrevoltan... Aquests son els qui poden mostrarse jelsos de la solidaritat de la patria espanyola, els qui la saben entendre y estimar sencera, els qui proclaman la llengua dels Eximenis y Ausias March y Muntaner, tan espanyola y tan noble com la de Cervantes, els qui no ruen el front ab estranyesa com si sentissen un perfum exòtic quan oloren els fruits del esperit de la nostra rassa; aquests son els únichs qui tenen dret de germans para parlar en nom de la llar comuna y dels vincles de familia. Ara'ls qui creuen que'l Jordán del nacionalisme castis y ortodoxe es el regaró del Manzanares ahont van á rentar sa roba interior les musses del teatre d'Apolo, y pretenen imposarlo com única beguda en lloch d'abocar en l'ampla copa del art aygua de tots els rius de la patria, els qui no comprenen altra vida que la vida del territori ahont s'han criat ó de les regions similars, els qui tenen una concepció de la patria esquifida, exclusivista y fragmentaria, els qui no comprenen altre Espanya que l'enclosa dins el mapa de l'única que parlan y entenen, y rebujan, com cosa extranjera, el comers íntim, espiritual ab elements d'altres regions germanes,..... aquests no poden invocar una solidaritat de qu'ells interiorment renegan.

.....
.....

Jo no puch recordarme sens anyoransa d'aquells jorns de frescor y serenitat en que l'inspiració verdejava com un camp d'espigues tendres, que beu llum y rosada, y no pensa en l'era ni'ls molins ahont el gra de les espigues ha d'ésser molt y convertit en sustancia alimenticia.

Un vot per'acabar. L'atmòsfera del nostre pais s'escalfa novament ab l'idea, encobeida per les corporacions populars, de rendir, ab forma digna y grandiosa, el tribut que fá segles devem á la figura més excelsa de la nostra rassa, al llinatge qui l'enobleix. Deu vulla qu'aquest llinatge tenga la virtut de fondre voluntats y aplegarnos á tots per ferli justicia, puig si no fos una nota prou potent perque ses vibracions arribessin ben endins y ben enfora, si no bastés encara per despertar en l'ànima del poble la conciencia de la seua personalitat, hi hauria motius per duptar si aquesta personalitat es qualque cosa més que una vana illusió de poeta; y Deu vulla retornar al autor de les *Obras rimadas*, al *Joglar de Maylorca*, al *Cançoner de Miramar*, á n'en Jeroni Roselló la salut perduda, y aixecarlo de la cadira, perque pugua assistir á la collocació de la primera pedra del monument á Ramón Lull.

JOAN ALCOVER

ALS ESCRITORS Y ARTISTAS

QUE DESDE LES DIVERSES REGIONS DE LA PATRIA HAN VENGUT A SOLEMNISAR LA FESTA EN HONOR
DEL EGREGI MALLORQUÍ

EN JERONI ROSSELLÓ

Germans, aquí es ca-vostra; una abraçada
estreta, ben estreta, ben coral:
l'escalfor de la llar aquí heu trobada;
ationem, en familia, la flamada
qu'encalentesca nostro antic casal.

Nostra mare la Patria avui rumbeja
reial mantell de porpra, y llambrineja
el cap de deesa coronat de flors;
al fill major entre els bons fills festeja:
rindèsquen-li homenatge els nostros cors.

Heu vengut a honorar de nostra terra
al vell y venerable trobadó
que de sa lira ha tret ab abundó
recorts d'antigues gestes, crits de guerra,
místiques troves y sospirs d'amó.

Ell ab arcàic y poderós llenguatge
pintá de l'illa d'or el bell paisatge,
la brahura d'En Jaume y sos guerrers;

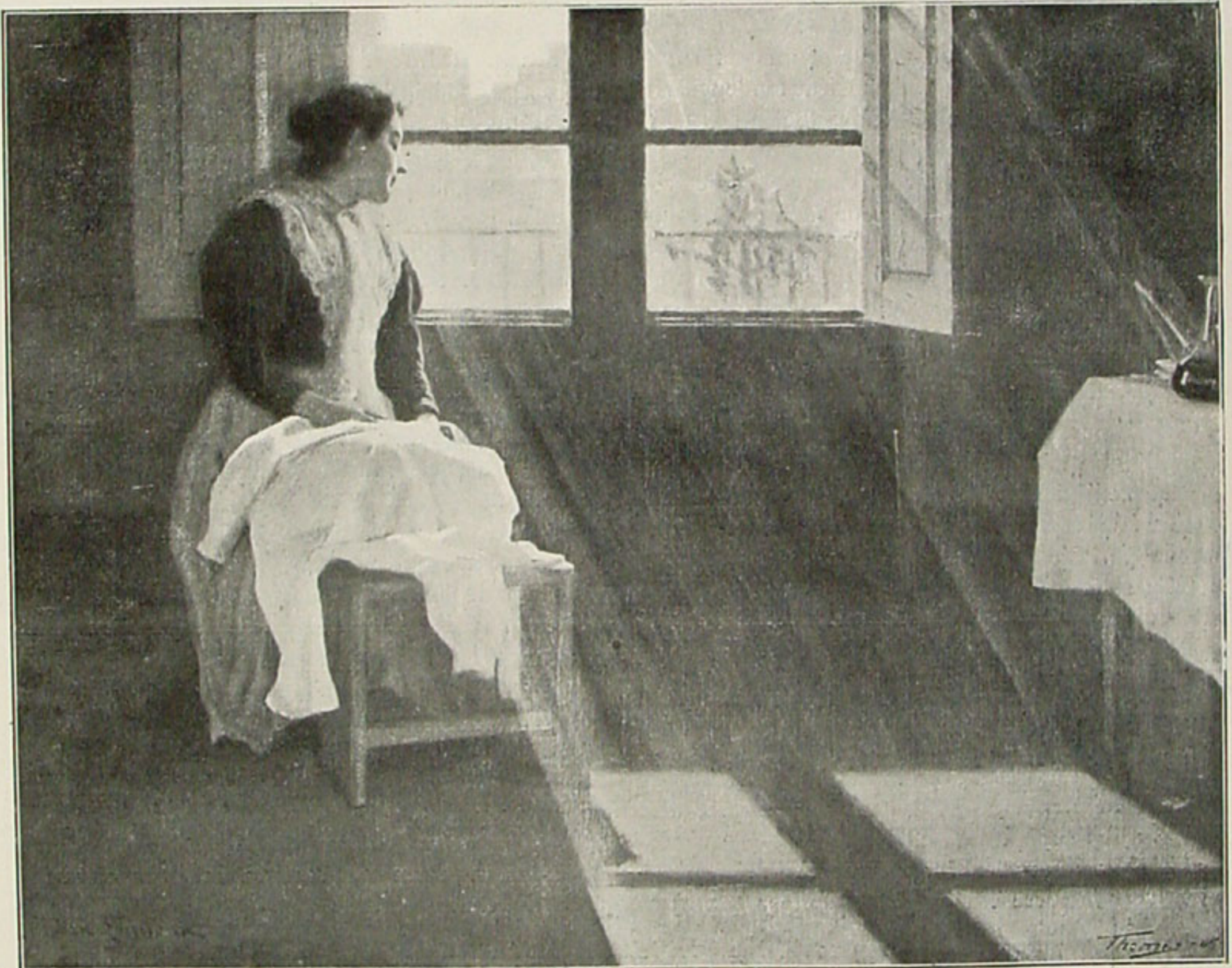
la llealtat, l'honor, la fè, l'coratge
d'almogàvers, prelats y caballers...

Ses obres al llegir, dins la memoria
el geni de l'avior potent rebull:
la Musa d'eix poëta ha estat l'Historia,
y l'afany d'eix bibliòfil l'alta gloria
d'el filosof y mártir Ramon Lull.

D'el jovent sia exemple perdurable
tan bon patriota y escriptó admirable;
saludem de tot cor al vell *Joglar*,
venerem al lullista infatigable,
llohem al Cançoner de Miramar!

Germans, aquí es ca-vostra; una abraçada
estreta, ben estreta, ben coral:
l'escalfor de la llar aquí heu trobada;
ationem, en familia, la flamada
qu'omplen' de llum y gloria desitjada,
d'amor y goig el nostro antic casal.

JAUME POMAR

MITJ-DIA. — Quadro al oli de Joan Llimona.

REVISTA POLÍTICA D'ESPANYA

La modificació qu'en el personal del Govern, per propia conveniència ó quan més per satisfer vanitats de alguns dels seus amichs, ha fet aquests derrers dias el senyor Silvela, encara que hagi mogut, demunt per demunt, el llach de la politica, no es causa de que ni als més optimistas se'ls hi ocorri pensar que Espanya ha dat un pas per sortir del empantanament en que's troba. El motiu ab que'l jefe del Govern pretén justificar aquest que be's pot calificar de capritxo, el dir que, votat lo que ell suposa pressupost de liquidació, importa lliurarse á reorganisar l'administració pública en general y que per ferho necessita reforsar els organismes de govern ab funcionarios de origen y significació independents, no convens á ningú. ¿Per cas algun dels tres ministres qu'ara han deixat de serho, s'ha oposat á cap de las iniciatives que com á jefe de Govern ha mostrat Silvela, si es que n'ha mostrat alguna? En quant al origen y significació independents que'l senyor Silvela atribueix als nous ministres, no es fácil atinar en què pot apoyarho. Cap d'ells s'ha distingit en aquest concepte. El senyor marquès de Vadillo, no ha figurat may entre'ls jurisconsults reformistas y menos entre'ls qu'han mostrat tendencias á las solucions que per dignificar y abaratir l'administració de justicia, l'opinió pública demana. El senyor marquès de Aguilar de Campóo, no es conegut com home de iniciatives de cap mena: es un ingenier industrial, ha probat ser competent en aquella part de l'administració que's relaciona ab la seva carrera, però en assumptos d'alta politica, sobre tot de caràcter diplomàtic, si es que ans de ara hi ha dedicat especial atenció, ho ha reservat una mica massa. En quant als senyors Garcia Alix y Gasset, posats devant dels dos Ministeris en que s'ha dividit el de Foment, n'hi ha prou ab dir que procedeixen del partit lliberal; el primer es bon orador parlamentari; se separa de Sagasta quan més se parlava de las reformas militars iniciadas per Cassola y semblava que aquest general s'anava á fer amo d'Espanya. El segón no té historia politica, perque es relativament jove: apart els seus mèrits personals, deu la cartera de ministre al natural agraument que li mostra Silvela per la benevolensa ab que'l periòdic *El Imparcial*, del que fins ara ha estat Director el senyor Gasset, ha judicat, d'un any á aquesta part, tots els actes del Govern de l'Unió conservadora.

El senyor Gasset, al dir dels seus amichs, porta al Govern la representació de la premsa periòdica — suposo que de la madrilenya — per la professió que exerceix, lo qual no es gran cosa, perque no son poch els ministres que hi ha hagut á Espanya que, més ó menys propiament, s'han dit periodistas. Poch be li ha de fer aquesta representació al

senyor Gasset com á ministre. No per ella ha de ser menos censurat si no acerta en las sevas iniciatives. Els que calculan quinas serán aquestas, se fixan en uns articles que, titolats *Canales y pantanos*, publicá fa poch mesos *El Imparcial*. En aquell treball s'exposa la necessitat y la possibilitat de convertir en terror de regadiu els millers de hectáreas que de secá tenim en casi todas las regions d'Espanya. Ahont no hi ha rius, ò si n'hi ha no's poden fácilmente sangrar, proposa y estudia el senyor Gasset la construcció de pantanos, y ab millor desitj que sentit práctic, treu la consequència de que las grans obras se poden, en bona part, realisar en quan hi hagi un ministre de Foment que vulgui iniciarlas. Té aquell treball todas las apariencias de programa d'aspirant al càrrech de ministre, y d'aquí prové que molts creguin ara que'l senyor Gasset ve obligat á fer quelcóm en aquest sentit, baix pena de anularse.

Mostrará, segurament el novell ministre, alguna iniciativa, però será inútil. Ni Espanya, atesas las sevas forsas contributivas y tal com está'l pressupost de gastos, té cabals per'esmersarlos en obras públicas de caràcter extraordinari, ni, en cas de tindre'los, podrian aquestas obras improvisarse ab la facilitat que molts crehuen, ni, de poguerse, darian moitas d'ellas el resultat práctic desitjat. El senyor Sagasta, parlant d'aquest assumpto, recordava l'altre dia, y ab rahó, els canals d'Henares y de Castilla que, una vegada fets, no tenen aplicació possible. Suposant que al senyor Gasset no li falti alé per'empendre de bo la tasca que's proposa, se veurá entebancat al dar els primers passos y deixarà la cartera de ministre contentantse ab la gloria d'haver intentat alguna cosa profitosa, lo qual no poden dir la gran majoria dels politichs que han passat pel Ministeri de Foment.

Es també objecte de comentaris el fet d'haverse'l senyor Silvela encarregat de la cartera de Marina. Se atribueix aquesta resolució al desitj de satisfer els clams de l'opinió pública referents á que's provi si, trayent de mans dels generals de l'Armada la direcció d'aquell departament, hi haurá medi de que s'aprofitin els milions que per tindre Marina de guerra, gasta Espanya poch menys que inútilment. El jefe del Govern havia destinat per aquell lloch, segons uns, al senyor Sánchez Toca, segons altres, al marquès d'Aguilar de Campóo, però al saberho'ls generals de l'Armada, acudiren á certs llochs mostrantse resignats á que's probi de fer á un home civil ministre de Marina, però al mateix temps desitjosos de que l'agraciat ab tal honra no sigui un politich qualsevol, sinó un conspicuo, lo que s'en diu un home de *talla*. Y, aturdit Silvela devant d'aquella actitud dels generals de mar, no tenint á má á cap personatge que li servis, va re-

soldre encarregar-se ell mateix de la cartera de Marina, deixant la d'Estat al que ara la té.

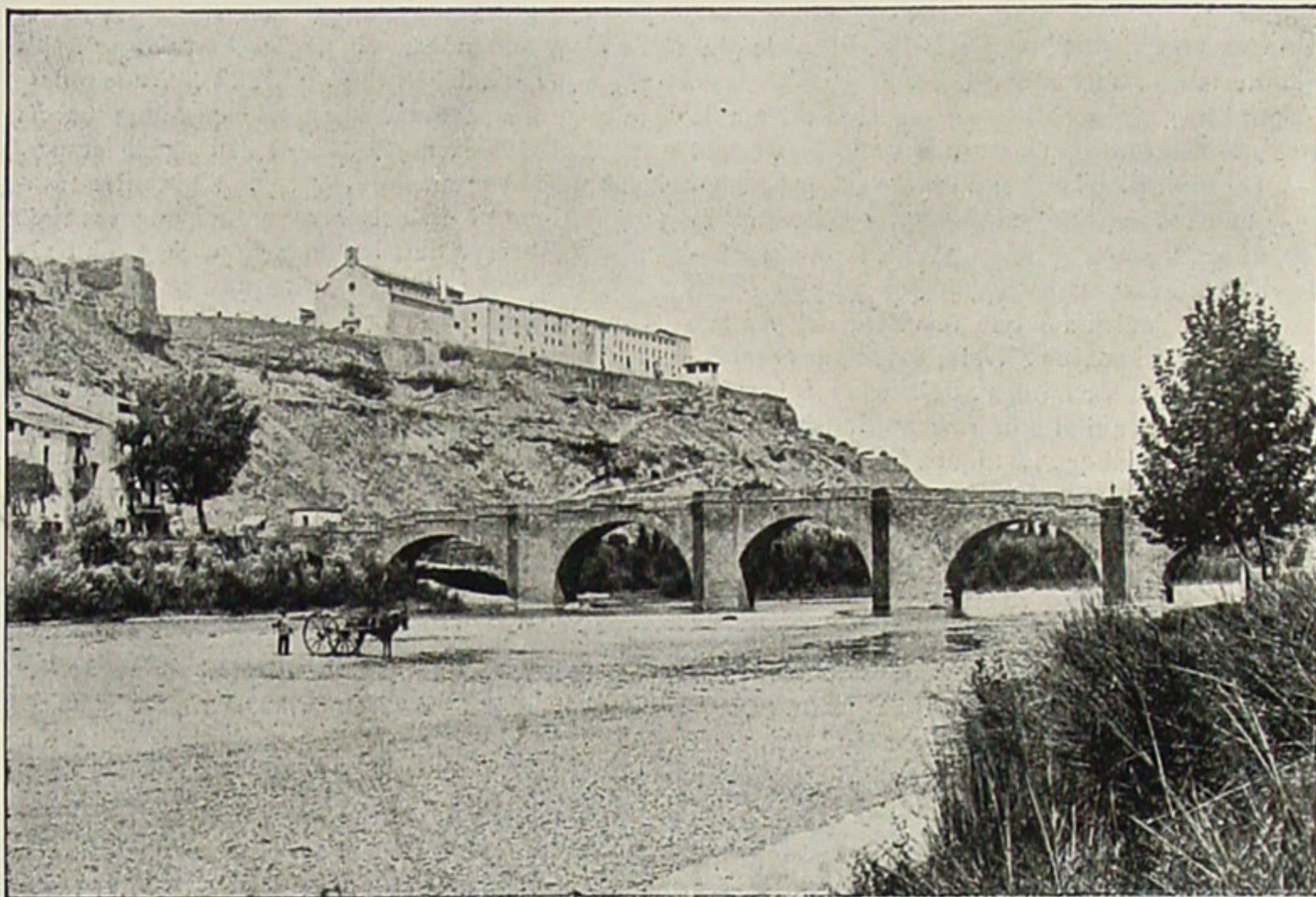
¿Què farà Silvela en lo que toca al problema de la reorganització d'aquell departament ministerial? Res, per molt fermes que siguin els seus propòsits. De la mateixa manera qu'ha cedit en la designació del ministre, cedirà en quan tracti de plantejar reformes que no agradin als generals y almiralls de l'Armada. L'únic bo que resultarà del pas que acaba de dar el senyor Silvela, es sentar el precedent de que pot ser ministre de Marina, sense que s'aplaní'l món, qui al uniforme no lluheixi'l *botón del àncora*. Ab tal que no toqui á las gratificacions, sobre-sous y demés endròminas, no hi ha cuidado.

Plantejats els nous pressupostos, tancadas las

Corts y reorganizat el Ministeri conforme á las miras del jefe del Govern, mentres el país no desperti de la somnolencia que'l fástich ó la cobardia en ell produheixen, els homes de l'actual situació política poden mirar el pervindre ab relativa tranquil·litat. No ho crehuen aixis alguns qu'en mitj de aquest general defalliment senten la picor de la sanch, senyal de internes energias, y parlan ara, com ho feyan dos anys arrera al consumarse la catástrofe colonial, de successos extraordinaris que fatal é inevitablement han de produhirse ans de poch temps. L'actitut de las Cambras de Comers, la qüestió catalana, que's complica cada dia, la social, que's determina ab el caràcter de capritxosa é insoportable imposició que pren la lluyta entre'l capital y'l treball de part d'aquest darrer,

PLAT DECORATIU DE PLATA Y ESMALTS REPRESENTANT LA PAU,
fet á la casa Masriera germans, dibuix de Joseph Masriera, baix-relleu de E. Arnau.

(Fot. de J. Vintó)

PONT Y CAPELLA DEL SANT CRIST DE BALAGUER.

y, per fi, l'amenassa de sèries complicacions en la política exterior, que apunta per la part de Canàries y de las possessions espanyolas al Africa, forman el programa dels que no participan dels optimismes ministerials, ni s'entusiasman al llegir lo que, referent á la regularisació definitiva de l'Hisenda y al desenrotlló de l'industria y del comerç á Espanya, dihuen dos ó tres periòdichs francesos subvencionats per nacionals y estrangers que's disposan á lucrarse una vegada més en las desgracias que la confiança ab la vitalitat natural de la Nació cada uns quants anys ocasiona á Espanya.

Els perills existeixen, però no son inminents. L'actitut del Directori de las Cambras de Comerç, no es temible des que á cada nova Assamblea dels productors se retocan descolorintlos aquells primitius programás de Saragossa y Barbastro; des que'ls senyors Paraiso y Costa van transigint ab els partits governants y reduheixen las sevas energias reformistas á publicar Missatges y pronunciar discursos amenassant ab resolucions trascendentals que aplanen de tres en tres mesos. Però si un dia passen de l'amenassa á l'obra, la cosa pot anar lluny. La qüestió catalana, sense que hagi perdut el caràcter trascendental que entranya, no afecta á l'orde públich que es lo únich que aquí fa bambolear els governs. Si, com es de suposar, Silvela té prou entesa per no fer cas dels *estadistas* que estudian la

qüestió catalana en els telegramas que de Barcelona publican *El Imparcial*, *El Liberal* y *El Herald*, y no s'ascolta als patrioters que ab las sevas intransigencias tant contribuïren á la perdua de las Colonias, la qüestió catalana no se sortirà de l'esfera en que s'ha desenrotllat aquets derrers anys, no passarà de aspecte del procés evolutiu en que's determina la transformació del Estat. Solzament el treure de la legalitat al catalanisme podria precipitar els aconteixements, com succehi á l'any 1866 al suprimir els comitès y'ls periòdichs democràtics.

Respecte de la qüestió social, ó de las *huelgas* de treballadors que, de dos mesos ensá, esclatan en casi todas las regions d'Espanya, molt se podria dir si los cas d'afondir en el coneixement de las verdaderas causas. No ho es en aquesta senzilla crònica de successos polítichs, y menos tractantse de qüestions que ara s'inician y van revestint caràcter y tendencias verament extraordinaris. May la prudencia serà prou aconsellada als governants, y en la qüestió á que lleugerament me refereixo, la primera de las virtuts cardinals no brilla en els consells del Govern. Pot ésser que no errin del tot els que per aquest indret vehuen que no passarà tranquilament l'istiu el senyor Silvela.

El perill de complicacions de caràcter internacional, de que també parlan els pessimistas, no deu

preocuparnos per ara y tant, si be que, atès l'estat d'Espanya, tant val alarmarnos per qüestions de aquesta naturalesa com permanèixer tranquils. La dimissió del Capità general de Canarias, l'aument de la guarnició militar d'aquellas islas, las cartas que d'ellas se reben d'alguns dias á aquesta part á Madrid, parlant de sintomas poch tranquilisadors, son objecte de comentaris en els rotllos politichs y

en la premsa, però no ofereixen motius de seria alarma. Mentres Inglaterra no termini, *cu be ó* en mal pel seu prestigi militar, l'aventura que'n mal hora emprengué al Transvaal, no es fácil que'n las cancellerias europeas se planteji la qüestió del Marròch. Podria, no obstant, adelantar aquest sucès, si Fransa, ab el pretext de rodonejar las fronteras de Alger, segueix invahint terrers de la part

BARCELONA

Escultura presentada al concurs pera'l monument al senyor Rius y Taulet. Original de E. Arnau.

oriental d'aquell Imperi. Y en aquest cas, com per causa de usurpacions territorials ja no's barallen las nacions fortes, sinó que s'arreglan á costa de las débils, podria Espanya témer que las compensacions que demanin Inglaterra y Alemania se fassin á cárrech de las islas Canarias y Fernando Póo, y qui sab si de las possessions que tenim al nord del Africa. Fins hi ha qui tem que s'intentin en el territori peninsular. No es probable, però tampoch racionalment impossible. ¿No està ara en gran predicació en els arreglos diplomàtics per la delimitació de territoris, el dret al *hinterland*? ¿Qui'ns pot assegurar que demà no convinguin las potencies europeas en que la possessió de Gibraltar suposa'l dret á exténdrer Inglaterra l'esfera de la seva influencia á un centenar de kilòmetres terra endins d'aquella colonia?

Tots els pessimismes tenen á Espanya rahó de ésser. La atmósfera política apareix tant ennuvolada com ara fa un any, quan pujá al poder el partit conservador. D'aquells esplets d'energia reformista, d'aquells compromisos espontáneament contrets pel senyor Silvela al decantarse cap al programa econòmic de l'Assamblea de las Cambras de comers de Saragossa y al esperit descentralizador de Catalunya, ja ni casi'l recort queda. El jefe del actual Govern, á qui hem de suposar ani-

mat de las millors intencions, en quant intentá posar má á algun dels tradicionals abusos que caracterisan l'administració espanyola, se senti débil, cohibit per no poch dels que s'havian compromès á ajudar-lo en la magna empresa. Aixís hagué de entregarse, en cos y ánima, á Villaverde y hagué de desembrassarse del senyor Durán y Bas, que representava en el Govern la prudencia y la serietat del antich partit conservador. La presentació dels nous pressupostos minvá ja molt l'esperansa en la decantada regeneració; l'aprobació que las Corts han dat á l'obra de Villaverde, fa que'l desengany sigui complet.

Joyosa y triomfant se mostra l'oligarquia, mestressa d'Espanya. Balla sacrilega sobre la fossa de la seva victima, sens temor á que soni la trompeta del judici final y la morta s'alsi. No s'alsará certament, y si ho fa, no será revestint la mateixa forma que tenia al ser enterrada. Els organismes moren y's descomponen pera dar vida á nous organismes, á nous sers. Saludém l'aparició de las novas formas: la revivalla será sanitosa, encara que surti del podrider de una tomba.

J. GÜELL Y MERCADER

Madrid, 24 abril.

LO CORB Y LA GUILLA

(FAULA)

Un día, mestre Corb, sus d'un roch parat, dret,
 en lo seu bech un formatje tenia:
 torsint lo coll, amb quína moneria
 se'l mirava de pler, y li feya l'ullet!
 Prou, prou's prometia, ell, gustosa picassada,
 quant una guilla, aquí se trobant de passada,
 (est animal traydó
 sempre vos eix de tras cantó)
 sentint del formatje la flayra
 procura al descubrir; alsant lo nas en l'ayre,
 no me'l veu! quína sort!, la traydora se'n riu,
 s'acosta d'ell, y molt baix saludant, li diu:
 « Deu lo quart, senyor Corb; temps ha, de sa grandesa
 » no veyá com avuy la perfecta bellesa;
 » no, á cap d'altre aucell, Deu Pare Criator
 » com á vostè ha dat una tal esplendor.
 » Vostè té ample cos, de forma graciosa,
 » ploma d'un negre viu, més qu'un mirall llustrosa,
 » ala gran, vol major, bonich cap, un ull fi;
 » ó fortunat aucell! lo presi tant, en fi,
 » que si sa veu, com crech, es tan armoniosa
 » com sa noble persona amb sa vesta es hermosa,
 » dels aucells vostè Rey, aclami desseguit,
 » tinguin tots de crevar, gelosos de despit. »
 Ohint això, l'corb, ximpleta criatura
 que no sab veure'l llas que la guilla ha parat,

ple de goig y d'orgull, com un gratlle botat,
 per mostrar de son cant l'estesa y la dolsura,
 vos obra un pam de bech. « Cuach! » El formatje cau;
 la guilla el pesca al vol. Es ben ferl y si us plau
 perque va ésser tan banasta!
 La guilla el posa al sol, se'n trenca un tall, lo tasta,
 y, 'cabat lo mossech, se li posa: « Company,
 » apren qu'aqueixa gent de maneus, barretades,
 » amb llurs paraules ensucrades
 » si's fan humils, no ho fan sinó que per llur guany;
 » en lo món, apaxits han viscut y viurán
 » sempre al dispens dels que'ls escoltarán;
 » ne corra de tot pel, lo sabi se'ls aparta
 » y sol lo tontó los afaria.
 » Esta llissó, un formatje ja val,
 » y pel teu bé ja te la cal.
 » Are pren llum, adiul » y li gira l'esquena.
 Lo corb, molt abatut de vergonya y de pena,
 cap massat, ala-baix, amb un ull llagrimós
 y més moix qu'una figa
 digué en sí mateix: « Sí, que'l llamp me feriga
 » si cap m'agafa pós. »
 Mentres ho siga...

CARLES SABATÉ

Perpinyá.

EN LA PLATJA (Dibuix de J. Pinós.)

UNA EXCURSIO A MALLORCA

(Continuació.)

La serra protegeix a la isla contra'ls vents del Nord, sortint beneficiades l'agricultura y la navegació, puig a partir del freu, sembla siguem dintre de un port quant ens dirigim a donar la volta qu'es necessaria per arribar a la badia de Palma.

Els dofins fa estona saltan devant de la proa y molts passatgers son allà a cridarlos, y algun *amateur* procura treure una fotografia, aprofitant la transparencia de les aygües blaves.

Sempre a babó (esquerra) se veu una possessió, qu'es «Sant Telm», propietat del Arxiduch. Se va descobrint cada vegada més bé el Puig de Galatzó (1.025 metres) enesprat y sense vegetació, roca pedrada. Se veuen algunes cases y ximineyes que perteneixen a S'Arracó, barri industrial y port d'Andraitx; alguns molins arrunats; la vila d'Andraitx. Una montanya més baixa ó siga el puig conegut ab el nom de S'Esclop, (927 metres), aprop del que passa el meridià de Paris.

Vé la mola de Andraitx, penya tallada recta *com ab fil de plom*; hi passém gayre bé tocant, y com sempre, hi ha gran cridoria pera fer sortir els tudons y altres aucells que dintre els forats se amaguen. Seguim girant, passem devant del Cap del Llamp, y després vé la cala de Santa Ponsa, ab son torrent, «Mal Companyó» procedent del pou de Ses Sinis y aquest dels Puig de Galatzó y del Esclop. Prop de Santa Ponsa, tocant a la carretera, quant comensa de pujar, a la dreta y entre'ls hectòmetres 6 y 7 del kilòmetre 14-15, hi ha un Pi, que existia quant el desembarc de les tropes del Conqueridor y al peu de dit Pi moriren els dos germans Moncadas, sent conegut ab el nom de «Pi de's Moncadas». Aprop d'ell, el 5 de maig de 1887, se inaugura una creu de ferro, ab les barres de Catalunya, sobre un pedestal de pedra de Santany, ahont hi ha l'escut d'aquesta antiga casa catalana, la data de la mort dels dos capdills, 12 de setembre de 1229, y la de la inauguració. Aqueix dia fou celebrant el llorejat poeta Mossen Verdaguer, assistit per l'escriptor y canonge Mossen Collell y Mossen Rous.

Es navegant per aquest indret qu'issem les banderes. Vé el cap Malgrat ab sa illeta, la Porrassa, l'islot del Toro y a s'enfront el turó del Refeubeitx (164 metres). Arribem al devant de Calafiguera, ab son faró, a qual balcó hi ha tota la familia dels torrers qu'ens saludan.

D'aquí hi ha una grandiosa y encisadora vista panoràmica: tota la badia y ciutat de Palma!

En linea recta vé'l Puig de Randa, coronat pel Santuari de Cura, la carretera que va a Lluchmajor. El cap Enderrocat, ab son color diferent dels voltants, ens anuncia les fortificacions fetes; després el turó de Morsals (146 metres), el cap Regana, un faró pintat de blanch, nom ab que s'coneix el cap

y la illa de Cabrera, separada pel mar, mes unida a Mallorca per una cordillera submarina a 40 metres; més ensá'ls molins, les puntes de la Seu, el campanar d'altres iglesies y la torra del Guayta «Porto Pi», que ja'ns senyala.

A babor van passant la cala y ermita de *Portals*, qual porta ens vé de *frente*, *La Porrassa*, les Illetes ab ses fortificacions. Se descubreix tota la serra ab ses crestes, y casi al bell mitj el tall que representa el *Coll de Soller*. Surten les torres del Castell de *Bendinat*, d'ahont parti el general Ortega, després d'haberlo amagat el marquès de la Romana, propietari allavors d'aquest castell. Se veu la carretera y, tocant a la mar, lo restaurant de *Cas Catalá*. Un caseriu situat al peu d'una serra (Na Burguesa), y que té un alt campanar: es Génova. La iglesieta de la *Bonanova*, quals escales se distingeixen perfectament, y també les cases, que están subjectes a la Z. P. del castell de *Bellver*. Aquest se presenta voltat de pins, ensenyantnos la torre del homenatge ab sa coneguda *olla* y ens recorda'l fusellament del general Lacy, els sis anys de desterro del simpátich é il-lustre Jovellanos, les presons de Aragó, del general Martinez Campos, de Maceo y de tants altres. També se veu la capelleta del Beato Alonso, que es prop del Castell.

Prop nostre'l fort de Sant Carles ab sos canons, podentse veure divinament els centinellas, y no dich lo que senti li cridavan alguns pobres minyons que, per la cara xuclada y el anar vestits de *llistas*, massa deyan qui eran y d'ahont venian.

Les cases de Porto Pi, ab l'estació del tramvia y ab son Port, destinat, si no mudan de pensar, a establir una estació zoológica. Les cases del *Cor Mari* y les curves de la nova carretera de la Bonanova. El *Mal pas*, *El Terreno*, ab l'antich edifici per la quarentena ó siga *La Pradera*, l'arrabal de Santa Catarina, la Riera, y entrém al Port.

Segueix al port de la Riera la bateria de Santa Catarina, la casa del *Consulat* y, separantla un jardí ab reixat, la cuadrada y típica *Llotja*, gloria d'en Segrera (Guillém), fill de Felanitx y constructor també del *Castel Nuovo* de Nápoli (1); l'edifici de l'*Almudayna* ab son àngel (*panell*) y, del costat de mar, les galeries; la Seu, ab son color groguench, els arbres de la muralla. Més lluny, l'iglesia del Seminari, la bateria de Velarde, el jardí de la casa de mon amich el senyor Castellá y'l Molinar ab ses rengleres de molins de vent.

B. R. B.

(Continuará.)

(1) Francisco de Bofarull y Sanz: *Alfonso V de Aragón en Nápoles, homenaje a M. Pelayo*.

ART INDUSTRIAL

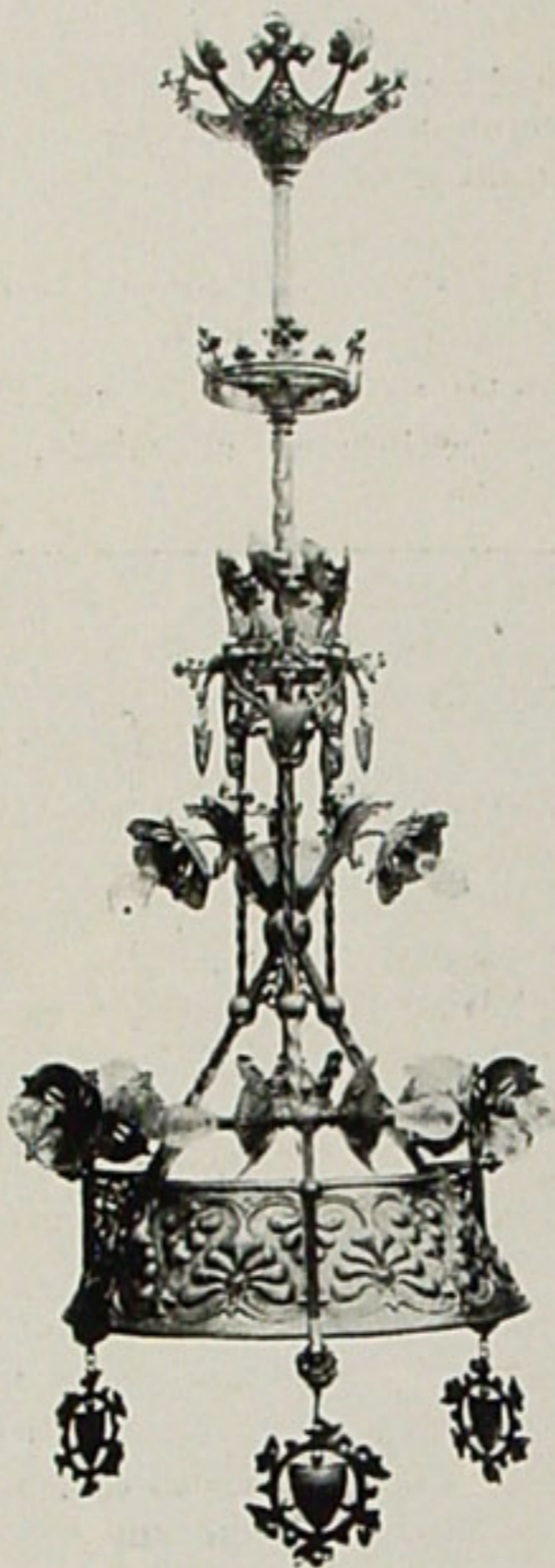
Les làmpares que reproduhim en aquesta plana han sigut fabricades en els tallers de la casa Costa y Poncés, Societat en Comandita. Aquesta casa, fundada per don Joan Costa en 1886 y constituïda en 1903 ab la actual rahó social al entrarhi don Joseph Poncés, vé dedicantse á la lampisteria artistica y executa tota mena d'obres ab ella relacionades, ja sia desenrotllant projectes que especialment se li confien, ja encarregantse del projecte de les mateixes, per lo que compta ab experts dibuixants, baix la direcció artistica del arquitecte don Antoni Gallissá.

La lámpara número 3, feta segons projecte del arquitecte senyor Puig y Cadafalch, es una de les moltes que decoran les habitacions de la casa-torre que don Lluís Gari posseheix prop de Mataró. Les senyalades ab els números 1 y 2 son propietat de

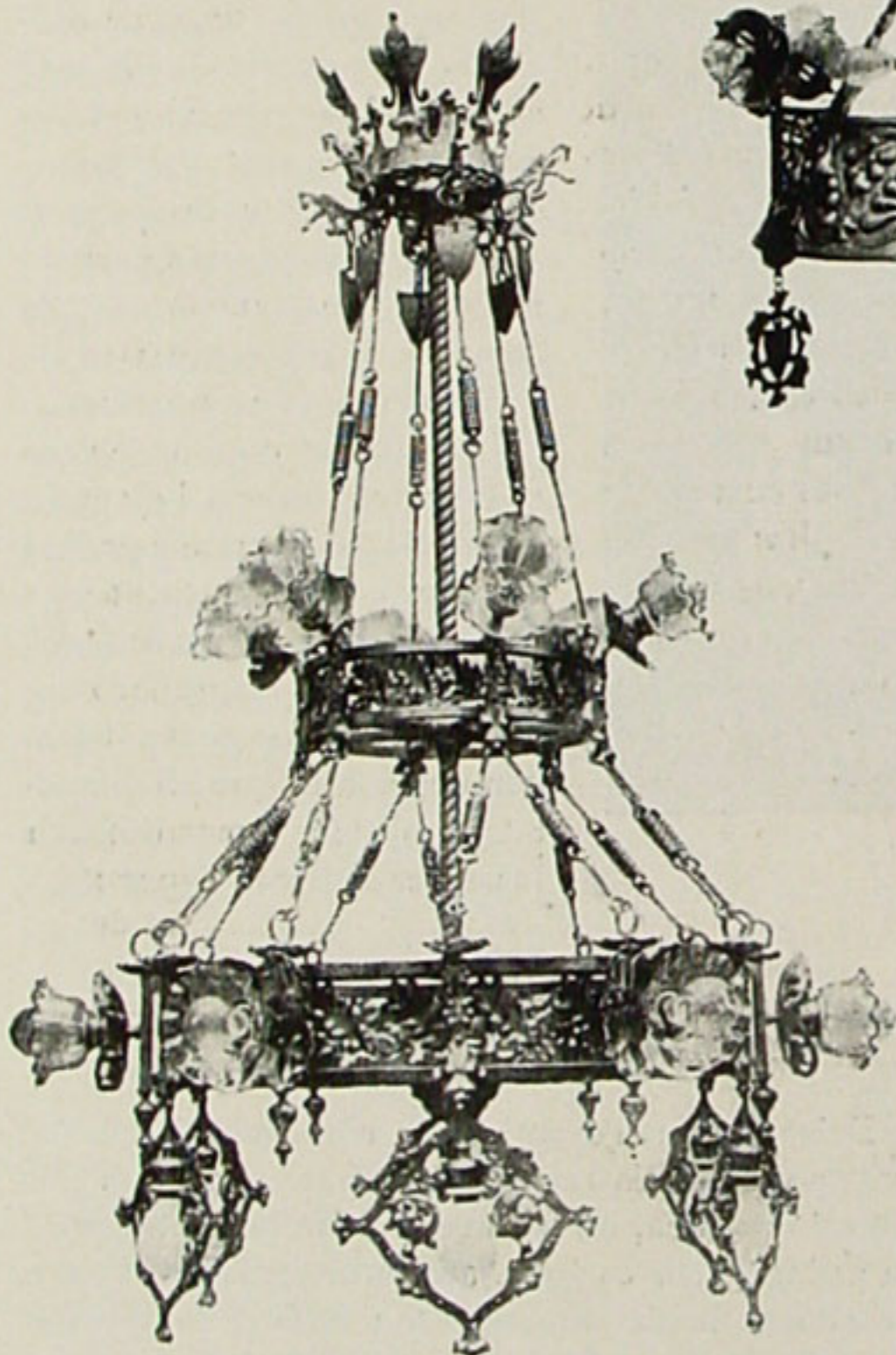
don Andreu de Sard y projectades y executades en els tallers de la casa.

Son innumerables les instalacions importants que aquèsta porta fetes: la de varis teatres á Barcelona, les d'altres á Madrid, Oviedo, Cartagena, Tarragona y Tortosa; les de molts cafès y casinos, les de palaus públichs y particulars dintre y fora de Barcelona ne donan bona prova.

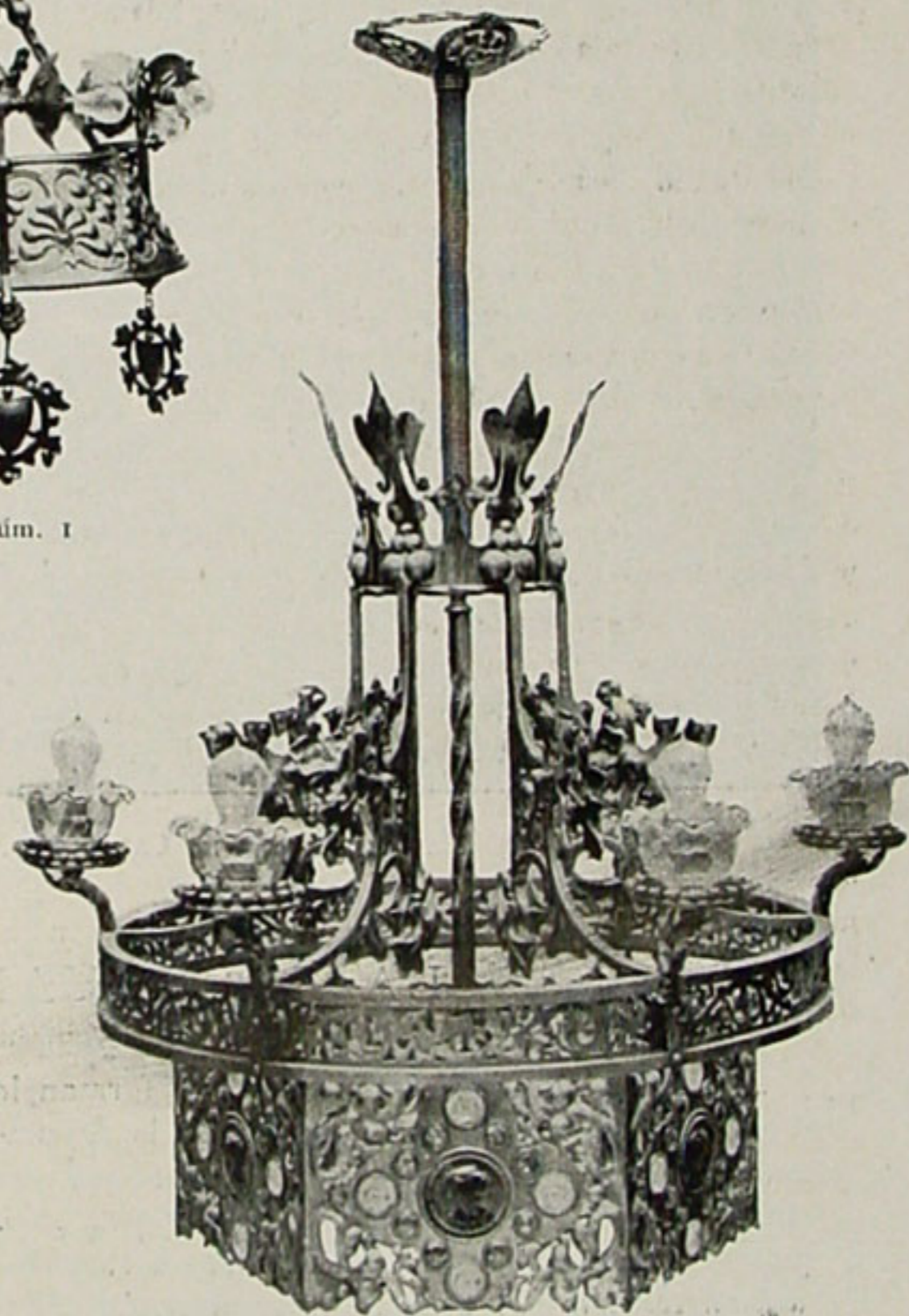
Mereixen mencionarse d'un modo especial per la seva importancia artistica y perque son testimoni á Madrid del avens de les industries artistiques catalanes, la gran aranya monumental que, segons projecte del arquitecte don Lluís Doménech y Montaner, executá la casa per encàrrech del marquès de Comillas, ab destí á la capella del Palau Arquebisbat de Madrid y de que un altre dia tindrem el gust de donarne una reproducció; la instalació feta al

Núm. 1

Núm. 2

Núm. 3

edifici de la revista *Blanco y Negro* y la de tots els aparatos d'il·luminació elèctrica del nou ministeri de Foment, que's feu després d'haver guanyat la casa'l concurs públich que s'obri en dit Ministeri pera premiar els millors projectes artistica y eco-

nòmicament considerats. Hem visitat els tallers dels senyors Costa y Poncés y'ns hem convensut de que estàn á l'altura deguda y en condicions de fabricar tota mena d'obres d'art del ram especial á que's dedican.

MAPA COMARCAL DE CATALUNYA

Per lo molt que aquests derrers dias ha cridat la atenció lo *Mapa de Catalunya*, compost pel Director del Col·legi de Sant Jordi, En Francisco Flos y Calcat, hem fregut del cas publicar un facsimil de dit mapa y de passada ferhi las explicacions sobre sa utilitat en la ensenyansa.

Té un metre y mitj quadrat y está pintat sobre fons d'encerat negre á posta pera senyalarhi quan

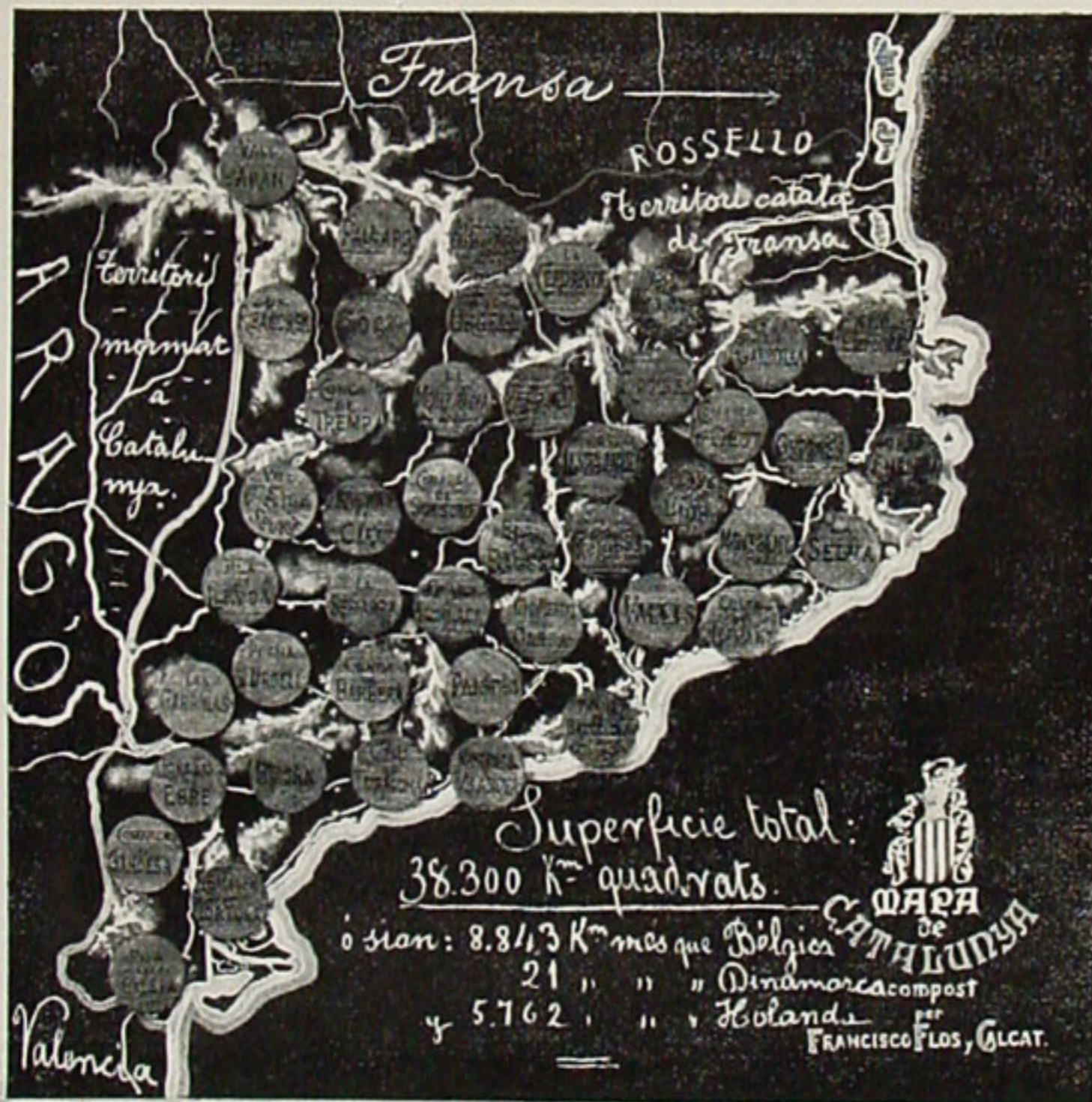
convinga'ls datos que han de retenirse á la memoria. Los principals senyals hidogràfichs y orogràfichs hi estàn marcats ab molta pulcritut, destacantse en vermell las vias férreas que contenen en tota sa extensió unas tatxas de diferentas midas representant las poblacions del itinerari.

Un cop l'alumne está imposat de la topografia senyalada, passa al estudi de las comarcas naturals, pera lo qual se fa us d'unas rotllanas de fusta que poden aplicarse en los forats que conté expresament dit mapa.

La lliçó que's dona sobre l'estudi comarcal es sumament fácil y fins pot dirse recreativa per l'alumne; puig que al col·locarne una tant sols de las 44 que conté en lloch indegut, se trova en oposició oberta ab los noys més avansats que permaneixen drets fins y á tant que ha encertat lo lloch corresponent.

D'aquí que després pari esment ab la orientació de cada comarca y los senyals topogràfichs que la caracterisan.

Hem tingut ocasió de veure'l funcionament del mapa en qüestió y per lo mateix podém assegurar qu'es un sistema verament nou dintre la ensenyansa de la Geografia; puig que sense esforços se logra ben depresa lo que ab dificultat y molt més temps obtenen los altres sistemas coneguts.

MAPA COMARCAL DE CATALUNYA.

LA ENSENYANSA CATALANA

Dintre'l conjunt de bases de las que forman lo Programa del catalanisme aprovat en la Assamblea de Manresa, hi ha la base 15, que diu textualment: *La ensenyansa pública, en sos diferents rams y graus, deurà organísarse d'una manera odeguada á las necessitats y carácter de la civilisació de Catalunya.*

Deixant apart l'examinar lo contingut d'aquesta base per lo que's refereix á lo que'n podriam dir qüestió politica, ho farém sols baix lo punt de vista pedagògich, es á dir, atenentnos als profitosos resultats que d'una manera tan evident com satisfactoria s'han pogut experimentar ab lo poch espay de temps que vé funcionant lo Col·legi que está al

nostre càrrech y direcció, satisfent aixís gustosos los desitjos de LA IL·LUSTRACIÓ LLEVANTINA, que'ns ha convidat a tractar d'aquest assumpto.

Desde l'any 1888, en que'l Congrés Nacional de Mestres celebrat en nostra Universitat, declará y aprobá la conveniencia de que en nostra terra devia ensenyarse ab la llengua materna, això es, la catalana, tot lo Professorat, pot dirse, acabá per decantarse decididament en favor de dita opinió, y en periòdichs professionals ab conciensuts articles de distingidas personalitats dintre'l Magisteri catalá no's demostrava y propagava pas altra cosa. Més això no sortia de las rahons teòricas, ja que'l plantejarlas en la pràctica, dependint com dependeix la instrucció del ram oficial, era precis remoure cels y terra pera lograr semblant projecte, cosa casi impossible en un país com lo nostre en que solem anar á la qua, per desgracia, de tot lo que tendeixi al perfeccionament de la ensenyansa en general.

No hem d'allargarnos massa sobre aquest particular pera que tothom nos entengui perfectament y més tots aquells que sian exempts de tota passió política y mirin ab ver interès los avensos d'una bona educació en l'extranger y en païssos que, com es natural, no estiguin supeditats al rutinisme per conveniencias que res tenen que veure ab la ensenyansa, ò, dit més clar, que no estigan tarats per la absorció d'un centralisme inconsiderat y devorador en extrèm, malgrat sia en detriment de la cultura intelectual.

Las ventatjas obtingudas, donchs, usant radicalment de la ensenyansa sancionada en lo Congrés avans dit, no poden ser més satisfactorias, ab tot y no contar encare, com idea verge qu'es, ab tots los elements indispensables pera'l desenrotllo d'un ver dader plan d'ensenyansa ben racional, com son, en primer lloch, los llibres de text y'l material apropiat á la mateixa.

En nostre concepte, considerarem d'incompatibilitat aquesta deficiencia, ja que la voluntat y entusiasme d'un Professor molt pot fer pera suplirla valguentse de sas peroracions casi sempre més adequadas y oportunas al objecte que's proposa, que no en certa manera ab los llibres, de si molts d'ells poch metodisats y no gayre agradables als alumnes.

Seguint aytal sistema per medi ademés d'apun-

MAPA DE CATALUNYA, EXISTENT EN EL COL·LEGI DE SANT JORDI.

tacions y notas dels punts culminants de las llistons, s'ha arribat á lograr lo que sens dupte no s'hauria obtingut ab los llibres, y si bé la tasca es bon xich fadigosa pel Professor, en cambi es compensable ab lo profit immediat que se'n treu, sempre més sòlit y positiu, ja que van de dret los principis que s'inculcan á pendre estada en la pensa del noy pera no esborrarseli may més.

Aixís, per exemple, la Gramática y la Aritmética, las duas assignaturas més capdals en tota escola ¿qué farà'l Mestre sense la explicació deguda de cada una d'ellas, metodisant á mida que's presentin las preguntas necessarias y refermant en sos propòsits allà ahont cregui més convenient pera l'alumne?

Y aquí es, donchs, com explicant lo Mestre ab la llengua propia dels deixebles, estableix una conversació, que per lo clara y entesa, se fa simpática sa veu, y s'aprenen sos consells y sas advertencias sense cap mena de repulsió ni estranyesa. Los noys en aquest cas, segons hem pogut clarament observar, excitats per la curiositat, no restan de preguntar pera aclarir-se'ls conceptes que no haguessin prou entès, mostrantse interessats en esbrinar fins las conseqüencias y deduccions de las nostras ensenyansas. ¿Passa això adoptant lo sistema castellá pera la instrucció dels noys catalans? Ben raras vegadas, y tan pocas que ab los dits poden contar-se. Ademés, ¿cóm es possible que's pugui establir

lo mètode de comparació si no més existeix una sola cosa, y d'aquesta sols se parla?

En cambi, usant la nostra llengua pera que aquesta la coneguim gramaticalment, tenim que d'ella passen sense dificultat al estudi de la castellana y fins si volem de la francesa, examinant la formació de las paraulas en cada llengua pera fixarhi las reglas gramaticals ja ortogràficas, ja fonètiques, ja de sintáxis.

Sia per exemple, l següent cas:

La paraula *paper* que'ls noys fàcilment traduhiran *papel* y *papier*, com també, de *tinta*, (catalá) *tinta*, (castellá) y parant més la atenció en *encre* (francés).

Tot això va molt be; però quan se tracta de paraulas completament diferentas, cal que'l mètode se precisi ab més vigor pera que la atenció no's desvihi del seu curs, com tenim, per exemple, en las paraulas *finestra* per *ventana* (castellá) que ben poch li ha de costar al noy á mal creures que dita *ventana* es originaria de *vent*. No aixis en francès, *fenêtre*, en que s'hi veu semblansa.

Lo mateix podem significar ab la paraula *poma*, *manzana* (castellá), que traduhit al francès, *pomme*, se marca en las tres llenguas la seva diferencia y per tant se fixa be en la memoria en termes que ja no s'esborra fàcilment.

Si d'aquí passem á la part purament prosòdica entre'l catalá y castellá cal fer fixar la atenció en la qüestió dels diptongos, y per això'ls noys coneixerán que'l *ie* ó'l *ue* son en catalá senzillament *e* y *o* respectivament, com de *tens*, *lienes*; de *bó*, *bueno*, deixant apart las paraulas que no entran en aquesta conformació que poden ben distingirse.

Molt podriam esténdrens sobre aquest punt gramatical com també en altres; més, en la impossibilitat d'allargarnos massa, acabarem esmentant la diferenciació de sintáxis.

Dihem en catalá, *al cap y á la fi*, que en castellá se traduheix per *al fin y al cabo*; es á dir, ab la construcció inversa, com ho trovariam en altres frasses com la següent: *m'he mullat de cap á peus*, que traduhit diuhen en castellá, *me he mojado de pies á cabeza*, també, com se pot veure, construhida al revés.

Totas aquestas consideracions, com á mostra, creyem que bastarán sobradament pera que's compreguim molt partit que se'n pot treure, com ne treyem nosaltres, de la ensenyansa catalana, no sols com á medi poderós de lograr més la comprensió dels alumnes, si que també pera entendre millor l'estudi de las demás llenguas, comensant per la castellana.

En resum, mostrarem no més las sacramentals paraulas de la Pedagogia al fixarse'ls mètodes d'ensenyansa, y per ellas pot veurer tothom que: lo mètode deu ser senzill y fàcil; que deu pendre son punt de partida en lo més familiar; que deu ser ben clar; que ha de conformarse á la naturalesa de la cosa que s'ensenyia, y á la disposició del que la estudia; y per fi, que es de rigor passi de lo fàcil á lo difícil, de lo senzill á lo complicat, ja que sols aixis s'obtindrà necessariament lo desenrotllo de la inteligencia sense fadigas ni entrebanchs de cap mena.

Tenint per norma de nostra conducta aquestos principis y per escut lo nostre entusiasme per la ensenyansa y per la patria, no ho duptem que obrem en conciencia, y això sols ja'ns aconhorta y alena pera prosseguir en la práctica de la nostra tasca, que tart ó d'hora s'engroixirà d'adeptes dintre'l Professorat catalá.

Aixis es d'esperar en bé de la ciencia y de Catalunya.

FRANCISCO FLOS Y CALCAT

PUBLICACIONS REBUDES

ÍNTIMAS. — Poesias d'En Jacinto Capella, ab un pròlech d'Ignasi Iglesias.

CENT BIOGRAFÍAS TARRASSENSES, per Joseph Soler y Palet.—Imprempta «La Catalana» de J. Puigventós.—1900.

LA FAMILIA ASPARÓ.—Novela de costums del nostre temps, per donya Dolors Moncerdá de Macià. (Ab llicencia del Ordinari.) Segona edició.—Barcelona.—Imprempta «La Renaixensa».—1900.

DIA FELIS. — Esbós dramàtic, original y en vers, per Antoni Mas y Casanovas.—Biblioteca regional. Molas, 24, entressol, 1.ª—1900.

LA MÁGICA NEGRA.—Disbarat còmic, original, en un acte y en vers, per M. Reverter y P. Modolell.

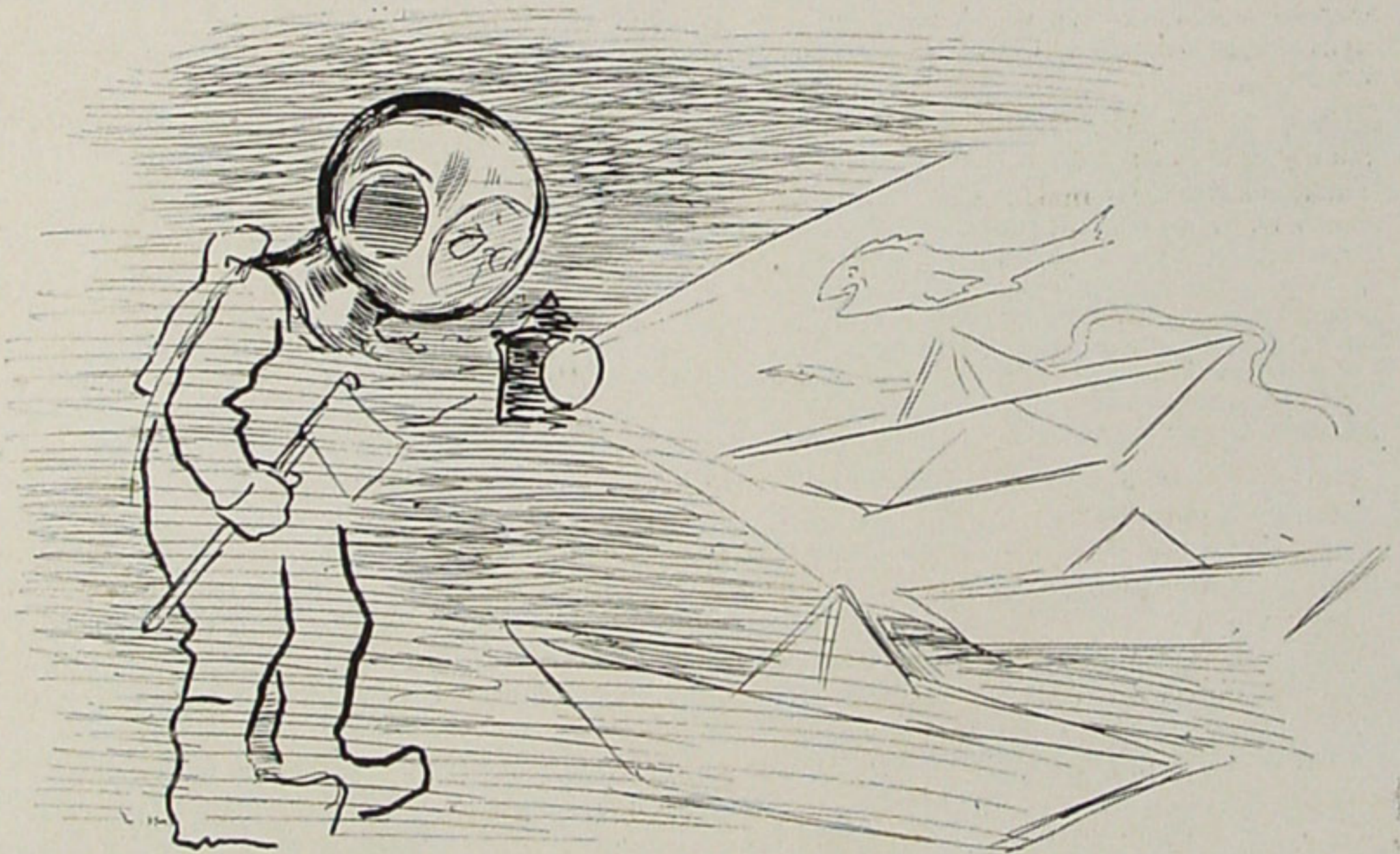
Biblioteca regional. Molas, 24, entressol, 1.ª—1900.

Obsequiats per sos respectius autors ab l'envio d'un exemplar de cada una d'aqueixes obres que acaban de sortir á llum, no fem més que pendren nota en agraument á llur atenció, y esperem parlarne un altre dia ab el deteniment á que sa respectiva importancia les fassi acreedores.

Queda establert gustosament el cambi ab les següents publicacions: *La Ilustración Artística*, *La Nació catalana*, *L'Art del Pagès*, de Barcelona, *La Llum*, de Manresa, *La Comarca de Lleyda*, *Gent nova*, de Badalona, *Revista de Menorca*, de Mahó, y *L'Aliga*, de Tàrraga.

L'únic resultat veritat de totes les crisis. — Uns que venen y altres que se'n van.

El nou ministre de Marina organisant la escuadra.

(Dibuixos de A. Utrillo.)

EL PANADÉS EN EL SIGLE XIX

Desitjós el Centre Catalanista de Vilafranca de que nostra comarca solemnisi dignament la naixença del nou sigle, ha trobat noble manera de lograrho organisant un Gran Concurs d'Historia contemporanea quin objectiu serà *El Panadés en el sigle XIX*. Pera dur á terme aqueixa difícil tasca, el Centre ha sollicitat, y afortunadament ha obtingut, la valiosa cooperació d'honorables entitats y d'entusiastas patricis, qui ab llurs óbols y prestigis donarán al Concurs més esplendor y importancia. La basa del monument, donchs, ja està posada: ara sols falta la obra mestra que'l coroni; y per' xò se convida á tots els respectables escriptors que del Panadés se preocupan, á que, acullint ab amor el pensament del Centre, l'abrillantín ab llur ilustració, decidintse á pendre part en el projectat Concurs d'Historia ab el desenrotllo del següents temas:

I. Noticia històrica de la part que prengué'l Panadés en la gloriosa guerra de la Independencia.

II. Suscinta idea de las principals manifestacions de la vida politica del Panadés desde la guerra de la Independencia fins al acabament del sigle.

III. Apuntes sobre'l moviment intelectual y artistic.

IV. Notas criticas sobre las vicissituts de la Agricultura, Industria y Comers durant el sigle XIX, deduhintne'ls medis pera lograr llur major foment y prosperitat.

V. Breu ressenya històrica de las malalties epidèmicas y infecciosas desenrotlladas en el Panadés, durant el sigle XIX, y medis higiènichs que haurian d'adoptar els Municipis pera evitarlas ó aminorarlas en l'avenir.

VI. Lleugeras apuntacions sobre las costums que's perden y las costums que'ns quedan.

L'anunciat Concurs se regirà per aquestas condicions:

1.ª Tots els treballs, precisament escrits en llengua catalana, haurán de ser inèdits y d'estar redactats ab la major concisió.

2.ª Encara que ja's deduheix dels respectius enunciat, se fa constar expressament que cap dels temas exigeix una monografia detallada y minuciosa, sinó que més bé's demana'ls compendis de critica històrica que, suposant la existencia d'aquellas monografias, poden ferse prenent peu dels lets y successos culminants apuntats en las meteixas.

3.ª En atenció á ser encara latents varias de las cuestiones involucradas en el tema II, els treballs

que'l desenrotllin se concretarán á dar una idea de las manifestacions de la vida politica del Panadés en el sigle XIX.

4.ª Donada l'indole d'aquest Concurs, més que la forma literaria se tindrà en estima el número y exactitut dels datos y la serenitat de la critica.— En igualtat de aqueixas circumstancias serà preferit el treball més concis.

5.ª Tota composició haurá de ser remesa al senyor Secretari del Jurat (Vilafranca del Panadés, Cort, 4), abans del dia 1.er d'abril de 1901. Anirà sense firma, y acompanyada d'un plech clos que contingui'l nom del autor, portant al exterior el titol y lema de la respectiva composició.

6.ª Els treballs rebuts serán examinats per un Jurat Calificador, el cual, en vista de las precedents condicions, podrá distingirlos, segons llur mèrit, ab premi, accèssit ó menció honorifica. Els treballs qu'obtinguin premi se publicarán reunits en un volùm; més no hi haurá aquesta obligació respecte dels favorecuts ab accèssit ó ab menció honorifica. No obstant, atenent al fi primordial del Concurs (qu'es el de proporcionar al Panadés un estudi lo més acabat possible de sa historia en el sigle XIX), si algun treball recompensat ab accèssit contingués fragments molt notables, el Jurat podrá indicar els passatges que del mateix convingui incloure en el volùm del Concurs, per via d'apèndix de la composició qu'hagi merescut el premi corresponent al propi tema.— Tant el premi com l'accèssit consistirán en un artistic diploma, y ademés, respectivament, en cinch y un exemplars del sobredit volùm.

7.ª Abans del dia 15 d'agost de 1901 se publicarà'l Fallo del Jurat, anunciantse á la vegada'l dia, hora y lloch del repartiment de distincions, en quin acte's cremarán els plechs que continguin els noms dels autors no premiats.

8.ª Forman el Jurat Calificador els senyors: doctor don Bartomeu Robert, President; don Jaume Massó Torrents, don Raimond Casellas, don Joaquim Martorell, don Antoni Lluch, don Manel Sala, Vocals; don Claudi Mas y Jornet, Secretari.

Aixis s'ha acordat á Vilafranca del Panadés, á 1.er d'abril de 1900.

La Junta Directiva del Centre Catalanista: *Antoni Martorell y Panyellas*, President. — *Carles Condis y Alegret*, Vispresident. — *Ramón Girona y Trius*, Tresorer. — *Claudi Mas y Jornet*, Bibliotecari. — *Joan Olivella y Almirall*, Secretari.

CURIOSITATS

XARADA

A la tres - tercera
(se diu Mariagna)
una bona prima
tindrà si es que's casa:
un tot de llensols,
un tot de flassadas;
de tot tindrà un tot,
fins y tot de taras.
Peró'ls que tal diuhen
no l'han encertada,
que no'n té hu y úos
perque de tot passan.

* *

SOLUCIONS Á LES DEL NÚMERO 3

XARADA. — Primavera.

SALT DE CAVALL. — Escolta, nineta, escolta,
que t'ho vull dir de secret;
si'l mirall te diu bonica
no ment pas, perque be n'ets.
Escolta, nineta, escolta,
perque t'ho vull dir boy baix;
si'l mirall te diu verjaula
creu qu'es la pura vritat.

GEROGLIFICH. — Després d'un temps un altre'n vé.

ENDEVINALLA. — La I llatina.

Fidel Giró, impressor. — Carrer de Valencia, 311

AVISOS

Preguém als senyors Suscriptors de Barcelona quals domicilis hagin sofert algun cambi ab motiu de la nova numeració donada á varis carrers, se serveixin ferho avinent á aquesta Administració, á fi d'evitar entorpi-ments y extravíos en la repartició de la Revista.

La fulla, reproducció solta en paper de primera ca-
litat de nostra Salutació á la Prempsa Catalanista, se
trova en tots els punts de suscripció y venda de LA
ILUSTRACIÓ LLEVANTINA, al preu de 20 céntims de
pesseta.

Corresponsals administratius

de

LA ILUSTRACIÓ LLEVANTINA

A CATALUNYA

Sra. V.^{da} de R. Anglada, Plassa Major, 17, Vich.

Srs. J. Caminals, Galtés y C.^a, Picas, 4, Manresa.

Don Joseph Rocosa, Riera, Canet de Mar.

» Anton Comas, Vilafranca del Panadés.

» Joseph Franquet y Serra, Girona.

» Enrich de Carreras, Pont, 7, La Bisbal.

» Miquel Verdaguer, Baix Sant Pere, 9, Figueras.

» Francisco Clará, Sallent.

» Jaume Joseph, Granollers.

» Llorens Lladó, Rambla, 113, Sabadell.

» Joan Lloansi, Sant Feliu de Guixols.

» Narcis Planadevall, Sant Esteve, 29, Olot.

» Jaume Amorós, Plassa de la Sal, 19, Lleyda.

» Joan Gorina, Tarrassa.

A VALENCIA

Don Vicens Pastor, Victoria, 11, principal, Valencia.

A MALLORCA

Srs. Amengual y Muntaner, Llibreria, Cadena, 2, y
Conquistador, 30, Palma.

FABRICA

DE

Caixes pera caudals,
Llits de ferro, Báscula s,
Panys, Secrets, Sunyés, Rentamans y
tota classe de articles pera cases-torres

de

JOSEPH CAMINS PARERA

4, Fontanella, 4.

PLASSA DE CATALUNYA.

BARCELONA

